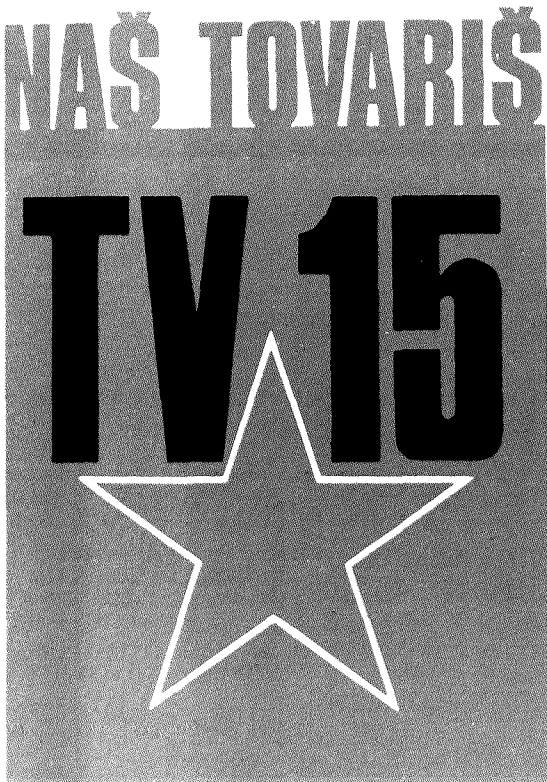

Št. 46/47 24. novembra 1977 Leto XV

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojskih starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel

Tehnični urednik:
Sine Kovic

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Uprava in naročninski oddelček "TV-15":
Miklošičeva 28, pp 598 XI, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoei račun:
50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

TV-15 izhaja vsak teden - izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije stev. 421.1-72
od 12. 4. 1974 se za "TV-15" ne plačuje temeljni davek od prometa
proizvodov

Tisk:
CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Rojstvo ljudske oblasti

str. 4

Iz umazanih izdajalskih rok ne sprejemem niti materinega darila

str. 6

Partizanske matere pripovedujejo

str. 8

Za revolucionarje ni počitka

str. 10

Naslednja številka TV-15
bo izšla 8. decembra

Ob rojstnem dnevu republike

Dan republike, rojstni dan nove Jugoslavije, tople in bratske skupnosti naših narodov in narodnosti, je veliki praznik vseh naših delovnih ljudi. In nas borcev še posebej, saj se s ponosom zavedamo, da smo temu bratskemu domu polagali temelje med narodnoosvobodilnim bojem ter jih s prelito krvjo in tisoči življenj padlih tovarišev trdno vgradili v našo zemljo za vse večne čase. Ta bratski dom enakopravnih in enotnih narodov in narodnosti naše dežele je poleg svobode, ki smo jo izbojevali, največji dosežek in največja dragotina, za katero je bila vredna vsakršna žrtev. Je svetinja, nad katero je treba najbudneje bdeti, jo varovati in za vsako ceno očitati za vselej. Mi borci to vemo, tega se nenehno zavedamo in si zato prizadevamo, da bi to veliko spoznanje vtisnili globoko v zavest tudi mladim rodovom kot najsvetlejšo izročilo in kot naš veliki testament.

Letošnji dan republike pa naj bo poleg praznovanja tudi priložnost za oceno, ali smo se borci in naša organizacija dovolj uspešno vklopili v sedanje politične tokove, ko dosega združeno delo take samou-

pravne oblike, v katerih v praksi dokončno osvobaja delovnega človeka mezdnih spon in ko ta delovni človek začneja zares svobodno odločati o vseh najvažnejših vprašanjih življenja in okolja, v katerem ustvarja in živi in v katerem sprejema odločitve in odgovornosti zase ter za bližnjo in širšo družbeno skupnost.

V teh novih tokovih se moramo borci najti in jasno videti, saj imamo v njih preko svoje organizacije z ustavo točno zapisano in opredeljeno mesto, ki nedvoumno določa, kako naj se tudi mi samoupravno in delegatsko organiziramo, kako naj se v tem novem trenutku »postrojimo«, da bomo, kakor vedno doslej, aktivni sredi vseh sedanjih političnih tokov in dogajanj ter da bomo lahko opravičili tisto veliko zaupanje in ugled, ki smo ga vedno doslej in ga tudi sedaj uživamo v naši družbi.

Vsaka obletnica in vsak praznik je bil za nas vedno tudi določen mejnik, ki je vedno terjal in dal obračun nekih prizadevanj in nekega trenutka. Naj bo zato tudi letošnji dan republike, ob najboljših željah za čimlepše praznovanje, taka priložnost.

OB DNEVU REPUBLIKE ISKRENO ČESTITAMO!

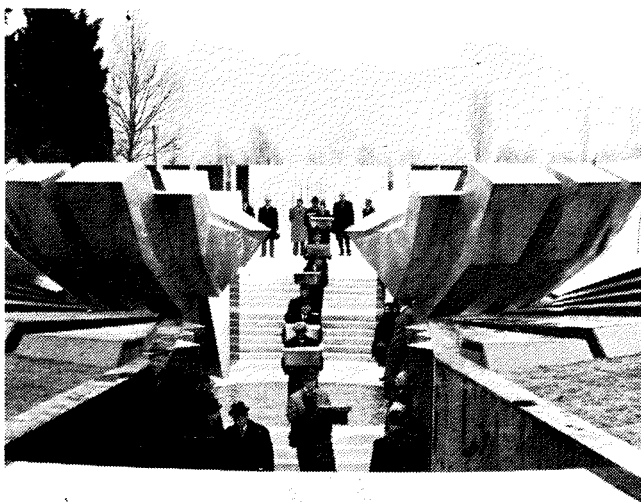
RO ZZB NOV Slovenije

RO ZRVS Slovenije

Založba Borec
Uredništvo in uprava TV-15

Pohvala zdravilišču v Radencih

Med tistimi, ki imajo lepše življenje, sem se počutila nekako osamljeno...

Kot zvesta naročnica TV-15 se oglašam iz kraja Razbor.

Po zaslugi ZZB NOV Slovenj Gradec sem bila na zdravljenju v Radencih. Tam se je takrat zdravilo več kot sto borcev in aktivistov narodnoosvobodilnega boja iz vse naše republike. Posebno lep sprejem nam je uprava zdravilišča priredila 12. oktobra 1977! Tudi šale in smeja ni manjkalo. Nekaj pa me je le stisnilo pri srcu. Zakaj? Bili smo si tako tuji. Kot zgarana hribovska žena, pod težo let in dela upognjena, sem se med tistimi, ki imajo lepše življenje, počutila nekako osamljeno. Vprašala sem se, zakaj si nismo tako blizu, kot smo si bili med vojno. Odgovora nisem našla.

Zelo pa me je razveselila pobuda uprave Zdravilišča Radenci o »srečanju borcev in aktivistov« in bi se ji želela zahvaliti iz vsega srca.

STEFKA MELANŠEK
Razbor 5
p. Slovenj Gradec

Bil sem v Gonarsu

Škoda le, da je v borčevskem glasilu tako malo prispevkov o taboriščih

Oglašam se kot naročnik TV-15. Poslali ste mi »poskusnega«, pa sem ostal kar naročnik. Z njim sem zadovoljen. Predvsem in najraje prebiram prispevke o vojnih dneh. Ne samo zaradi zanimivosti, ti prispevki imajo tudi veliko zgodovinsko vrednost, hkrati pa so učbenik za mladi rod. To so trajne vrednote, ki jih ne smemo prepustiti pozabi. To so dragoceni mozaični delci za čim popolnejšo podobo tega burnega časa in prehojene trnove poti naših narodov. Če gledamo nanjo s kateregakoli zornega kota, je to prav gotovo edinstven primer osvobodilnega boja v zgodovini človeštva.

Ko razmišljam o raznih prispevkih v TV-15 ugotavljam: Škoda le, da je v borčevskem glasilu tako malo prispevkov o taboriščih! Izkusil sem Gonars in Padovo... Ostali so spomini, beležke. Mislim, da bi bilo vredno (iz okoli 150 tipkanih strani) izluščiti najboljša jedrca, vredna zapisa. Zapisano je tudi potrebno večje lektorske obdelave. Zapiski pa so vam, če želite, na razpolago.

Upam, da mojega pisma ne boste vzeli kot vsiljevanje. Tudi ne kot kritiko, da premalo pišete o taboriščih. Bilo je le dobronamerno opozorilo zaradi omejenega časa človekovega (ne mojega) življenja.

MARIJAN AŽMAN
ul. Franca Mlakarja 2
P. Ljubljana

PRIPIS UREDNIŠTVA: Oglasite se v uredništvu TV 15!

Spomenik v Gonarsu

Miha Brovč iz Baške grape

Te dni je na Koritnici v Baški grapi, prav na vrhu vasi, Miha Brovč praznoval sedeminsedemdeset let.

Miha je bil bajtar, ki se je vse življenje mučil in garal. Kot nekdanji avstrijski vojak se je kot zaveden Slovenec v letih 1918–1919 prostovoljno prijavil v boj za severno mejo. Pa tudi leta 1941 ni dosti premišljal. Stopil je k partizanom in si nadel ime Breza. Bil je komandir kurirjev v Baški grapi. Še nekaj let po končanivojni je bil predsednik ZB na Grahovem. Dvakrat ga je zagrabila huda bolezen, pa še leta so tu.

Zdaj z ženo Maričko samevata v lepi, obnovljeni hiši. Le ob sobotah ga pridejo obiskat hčerke iz Ljubljane, Tržiča.

Letos poleti sem ga obiskal. Videl sem ga sredi vasi pri koritu, kako se je živahno pogovarjal in šalil. Je eden izmed najstarejših občanov Baške grape, pa bo verjetno držalo, da je humor, ki ga je vedno spremljal, več vreden kot devet zdravnikov.

VLADO MOČNIK
Kocenova 8
p. Ljubljana

Pismo

V eni izmed avgustovskih števil vašega časnika sem prebrala, da je umrl tovariš Vinko Plut iz Gradnika pri Semiču. Ne vem, če še živi njegova žena, vendar izrekam globoko sožalje vsem v družini, tudi njegovim sorodnikom.

Pri njih sem imela v septembru in oktobru 1944 toplo zavetje, saj so me vzeli, bolno k sebi. Tam za pečjo sem ležala in velikokrat sem bila postrežena s toplim mlekom, kruhom. Bili so dobri ljudje, ki so kljub pomanjkanju nudili vse.

Po vojni sem jih samo enkrat obiskala. Bilo je to poleti 1964 in takrat je bilo snidenje zelo prisrčno. Zaradi svojega slabega zdravstvenega stanja nisem več mogla na tako dolgo pot.

Namesto venca in ker se nisem mogla udeležiti pogreba Plutovega ata, sem 50.000 starih dinarjev namenila v vaš tiskovni sklad.

Prisrčen tovariški pozdrav!

Vaša stara bralka in naročnica:

VIDA KLATZER-BREDA
Pahorjeva 10
p. Koper

Še o Pohorskem bataljonu

Odmev na »Malomarnost, nevednost, brezbržnost«, 35. številka TV-15

Nedvomno je, da je imelo uredništvo TV-15 prav, ko je zapisalo, da bo treba o področju, ki sta se ga v svojih člankih dotaknila France Filipič in Milan Guček, še spregovoriti.

Ko je naša ZB NOV in VVI Kisovec-Loke organizirala 18. septembra izlet na Pohorje z namenom, da ponovno obiše spomenik oziroma spominsko obeležje na kraju, kjer je padel Pohorski bataljon, in se s skromnim vencem oddolži padlim junakom – je bilo splošno mnenje, da je le-ta preskromen za junaški boj, kakršnega je bil Pohorski bataljon.

K objavljenemu članku »Malomarnost, nevednost ali brezbržnost«, ki ste ga objavili v 35. številki TV-15, pa je treba dodati, da je v tretji knjigi (na strani 98) Male splošne enciklopedije, ki jo je izdala Državna založba Slovenije, napisano:

»Pohorski bataljon, partizanska enota, ki so jo 8. januarja 1942 na Osankarici pri Treh žeblih obkolili Nemci in ki je v boju z več tisoč sovražniki padla do zadnjega borca.«

Kaj si bodo mislili še živeči starši in sorodniki, če bodo prebrali to vsebino o padlih v Pohorskem bataljonu? Saj so Janez Petelinkar-Blaže, Viktor Tonjko-Silvo, Franc Hudomalj-Milorad (iz Kisovca) in drugi odšli iz imenovanega kraja k partizanom 15. aprila 1942.

LADISLAV GOSTIŠA
Kisovec 73
p. Zagorje ob Savi

Naslovljeno na: ZB NOV DUPLEK

Gre za izpopolnitev podobe o delovanju sanitetnih postojank v narodnoosvobodilnem boju

V več arhivih sanitete NOV v Sloveniji je navedeno, da je bila v Dupleku partizanska sanitetna postojanka, bunker ali bolnišnica. Podrobnejših podatkov o tem nimamo. Zato najlepše prosimo, če zberete nekaj podatkov o delovanju tega skrivališča za ranjence. Na primer, kje je bil bunker, kdaj je deloval, koliko je bilo v njem prostora, za koliko ranjencev, koliko ranjencev se je v njem zdravilo, kdo je bil njegov vodja in kdo bolničar, po možnosti naslov teh in ali je oskrboval ranjence kakšen zdravnik in kateri, ali je bil bunker napaden, zakaj je začel in kako je prenehal delovati. Dobrodošla bi bila tudi tedanja in sedanja slika njegove okolice.

Zbrali smo že podatke o delovanju sanitetnih postojank v narodnoosvobodilnem boju in nam zelo primanjkuje podatkov o delovanju bunkerja v Dupleku. Za podatke, ki jih lahko pošljete na naslov: Zdravstveni vestnik, Sekcija za partizansko zdravstvo, Komenškega 4, p. Ljubljana ali kar na uredništvo TV-15, se iskreno zahvaljujemo.

Predsednica Sekcije za partizansko saniteto: dr. PAVLA JERINA-LAH

Občni zbor Zveze koroških partizanov

Koroška je prepojena s partizansko krvjo

Koroški Slovenci smo živ narod, ne pa predmet barantanja za gospodarske interese države

Prva partizanska organizacija na Koroškem po osvoboditvi je bila ustanovljena leta 1946, vendar so jo Angleži, ki so zasedli to ozemlje, kmalu prepovedali. Leto dni pozneje, 25. septembra 1947, je bil ustanovni občni zbor Zveze koroških partizanov, organizacije, v kateri so združeni protifašistični borci na Koroškem. Ob 30-letnici delovanja so 12. novembra pripravili slavnostni občni zbor, ki so se ga poleg predstavnikov borčevske organizacije na Koroškem in iz matične domovine udeležili tudi številni predstavniki naprednih organizacij iz Avstrije, med njimi generalni sekretar komiteja avstrijske komunistične partije Erwin Scharf, komandant 1. avstrijskega bataljona, predstavnik socialističnih borcev protifašistične zveze Avstrije in drugi.

Vse izgovorjene besede, pa naj so bile izrečene v slovenskem ali nemškem jeziku, povezuje ista misel – boj proti ostankom nacizma ter boj proti ponovnemu obujanju velikonemških idej, katerih žrtve so predvsem koroški Slovenci in drugi demokrati v Avstriji. Predvsem iz ust nemško govorečih protifašističnih borcev je bilo slišati vse priznanje in zahvalo jugoslovanskim in v okviru njih tudi slovenskim in koroškim partizanom, da je bil nacizem v drugi svetovni vojni premagan in da je Avstrija dobila status na-

padene države, kar je omogočilo nastanek avstrijske republike. Zato je še toliko manj razumljiv odnos avstrijskih oblasti do slovenske manjšine in »več kot 30 let je Avstrija, po besedah generalnega sekretarja KP Avstrije Erwina Scharfa, potrebovala, da je spoznala, kdo so bili resnični borci za njeno svobodo.«

Glavno poročilo za občni zbor je pripravil dose-danji in tudi sedanjí predsednik Zveze koroških partizanov Karel Prušnik-Gašper, povedal, da »občnega zbora nismo sklicali samo zato, da bi zadovoljili avstrijsko zakonodajo«, ampak, da bi pregledali, kaj je bilo v tridesetih letih storjenega in da bi »utrili našo borčevsko organizacijo in okrepili našo protifašistično vsebino in demokratično zavest pri naših članih in simpatizerjih.« Ko je govoril o tridesetletnem delu, je poudaril, da »mlada generacija že spoznava in je že prisluhnila tisti generaciji svojega ljudstva, ki je doživljala medvojna strahovanja. Prisluhnila je pripovedovanju naših kmetov in delavcev, obrtnikov in izobražencev, kaj vse so morali prestati, ko so bili na milost in nemilost izpostavljeni nacističnemu strahovanju. Želim, da bi naša mladina začela zbirati podatke tudi o žrtvah našega civilnega prebivalstva med vojno v predelih partizanskega gibanja na Koroškem. Zveza koroških partizanov je vsa poveljna leta zbirala in zapisala že mnogo hišnih kronik, zgodovinske reportaže, izdala knjigi, 'Koroška v borbi' in 'Gamsi na plazu', ki nam govorijo o nečloveških naporih in trpljenju koroških Slovencev v oboroženih bojih, zaporih in koncentracijskih taboriščih. In če se zamislimo v duševnost teh ljudi, ki so umirali pod nacističnimi rabeljskimi sekirami in na vislicah, potem se že rodi ljubezen in spoštovanje do ljudstva, ki mu pripadamo, ker ni klonilo pod najhujšimi preizkušnjami, pod najhujšim terorjem. In bolj bomo spoznavali to svojo težko, a slavno zgodovino, bolj jo bomo imeli poglobljeno v naših srcih, tem bolj bomo gojili in utrjevali ljubezen do svojega naroda.«

Tovariš Prušnik je poudaril tudi pomen sodelovanja z nemškogovorečo večino in povedal naslednje: »V tej zvezi bi rad povedal to, kar sem doživel 26. oktobra letos na dan avstrijske zastave, ko sem od deželnega glavarja prejel odlikovanje zveznega predsednika dr. Kirchschlägerja za zasluge pri osvoboditvi Avstrije. Tam v zrcalni dvorani sem se srečal s starimi predanimi protifašističnimi borci avstrijske narodnosti. Ko sem se za izročeno spomenico glasno zahvalil z besedami: 'Hvala gospod deželni glavar', sem s temi slovenskimi besedami pritegnil pozornost avstrijskih tovarišev. Z njimi sem nato tudi govoril. Že na obrazih se je videlo, da so ti antifašisti naši simpatizerji. V pogovoru z njimi sem dobil tudi ustno priznanje Slovencev na Koroškem, ko je Avstrijec Leopold Huber iz Št. Vida ob Glini dejal: 'Še veliko imate dela na Koroškem. Vse spoštovanje vam, Slovenci, za vaše pogumno nasprotovanje nemško nacionalni gospodi s koroškim Heimat-

dienstom na čelu. Čestitam vam.'

Torej nismo sami, z našim neustrašnim in načelnim bojem smo zbudili zaskrbljenost tudi pri avstrijskih demokratih. In solidarnostni komiteji, ki jih vodijo mladi ljudje, so odmev morda širših plasti avstrijskega večinskega naroda, kot si mi to predstavljamo. Tudi ti mladi ljudje se opirajo na tradicije svoje starejše generacije...«

Boj za narodno osvoboditev se nadaljuje

»Z upravičenim zadovoljenjem lahko gledamo na prehojeno, 30 let dolgo politično pot zveze koroških partizanov. Stari partizani želimo, da vse, kar smo se dobrega naučili med vojno in v tej dolgi povojni dobi, varujemo in hranimo še za bodoče rodove. Zato poudarjam, da tisti na Koroškem, ki bi nas hoteli razbiti s svetovnonazorskim, strankarskim ali društvenim šovi-

nizmom in ki bi hoteli nas in naša načela slabiti, s takimi dejanji posredno ali neposredno podpirajo politična načela našega nasprotnika. Naša načela – vera v lastno moč, naslonitev na matični narod, iskanje in mobiliziranje naravnega zaveznika – avstrijske demokratične množice – so zacementirana s krvjo in kostmi padlih protifašističnih borcev. Na štiridesetih pokopališčih koroškega Obdravja in visoko v Svinjo planino in severno od Vrbskega jezera so pokopani borci raznih narodov. To tudi priča, da je bil naš boj internacionalističen in to v pravem pomenu besede. Da pa smo koroški Slovenci prisiljeni voditi boj še vedno za našo narodno osvoboditev, je krivo popuščanje avstrijskih oblasti velikonemškemu pohlepežem po tujem ozemlju, po tuji delovni sili, to je popuščanje tradiciji Hitlerjevih nacistov. To pa je za progresivni razvoj nevtralne republike Avstrije zelo slabo. To popuščanje ji jemlje ugled v svetu... Koroški Slovenci smo s svojimi velikimi človeškimi žrtvami pomagali Avstriji, da je dobila po sklepih moskovske konference status napadene države, status prve žrtve Hitlerjeve agresije in je s tem bila oproščena plačevanja vojne odškodnine... V grobovih na avstrijskem Koroškem leži namreč poleg slovenskega partizana Korošca štajerski partizan, primorski partizan, partizan z Dolenjske in Gorenjske. Da, tudi srbski in hrvaški, skratka moške vseh jugoslovanskih narodnosti in vseh narodov Evrope so koroškim partizanom pomagali do člena 7. avstrijske državne pogodbe in reševati v strašni zablodi živoč Ostmako, da ji priborimo nazaj staro ime Avstrija in ugled, ki je potreben, da ga uživa kot suverena država.«

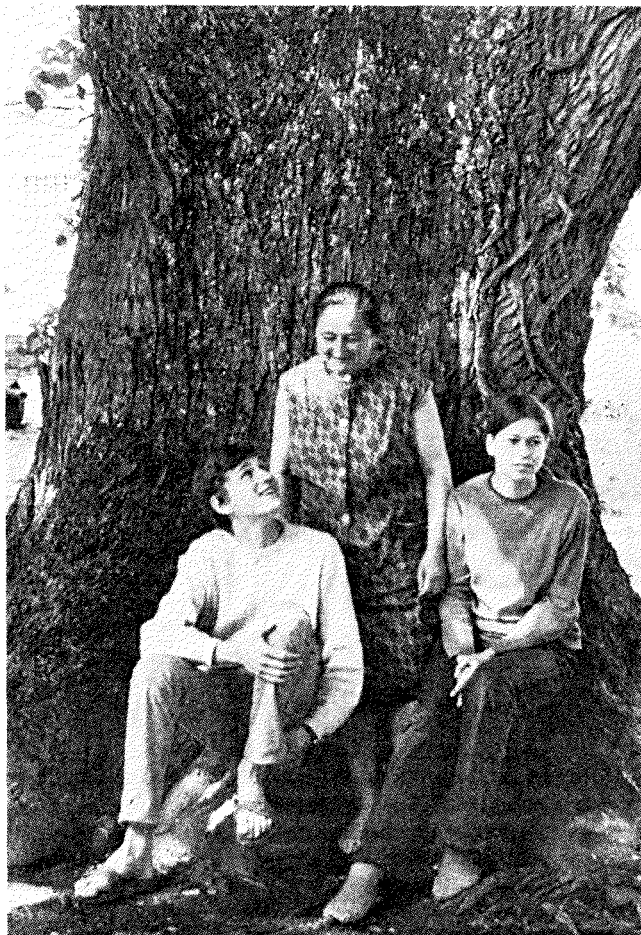
Karel Prušnik-Gašper je v svojem govoru povedal tudi zanimive zgodovinske podatke. »Partizani smo na ozemlju Koroške vezali na 2500 km² okoli 15000 mož nacistične policije in vojske. Partizani smo bili element, ki je razbremenil zavezniške evropske fronte za celotno divizijo sovražnikovih

vojakov. Partizani smo bili na Koroškem kot država v državi. Bili smo vojaki z ostrim orožjem proti ognjenemu nasilju Hitlerjeve Nemčije in tudi kot takim partizanom z dinamičnim v nahrbtniku takrat ni prišlo na misel, da bi razstrelili eno samo koroško zgodovinsko znamenje. Hodili smo mimo spomenikov in kaj takega nismo počeli, čeprav nam nekateri spomeniki niso ugajali. S tem hočem pokazati razliko med nami, osvobodilnimi vojaki, in nacisti, katerih ostanki še danes uporabljajo dinamit, da rušijo na koroški zemlji partizanske spomenike in jih ni sram, da se lotijo celo nagrobnih kamnov borcev na pokopališčih in jih onečaščajajo. S tem sem hotel tudi povedati, da je bila partizanska vojska celo med vojno bolj kulturna, kot so nacisti še 30 let po njej. Če so še danes taki, si lahko predstavljamo, kaj so počeli med vojno, ko so bili na oblasti. Zaradi tega bo ZKP tudi naprej vodila boj proti fašizmu, ki na Koroškem obstaja, in bo v ta boj poskušala z vsemi razpoložljivimi demokratičnimi sredstvi vključiti široke plasti našega in sosednjega naroda. Poskušala bo ustvariti široko protifašistično fronto, ker je to zgodovinsko potrebno zlasti v času, ko se po vsem svetu krepijo sile, ki se organizirano borijo za mir.«

Predsednik Zveze koroških partizanov se je zahvalil slovenski mladini na Koroškem, ker »stopa predano in krepko ter pogumno po stopinjah revolucionarnih dedov in očetov. Za nas stare partizane je tako mladinsko gibanje veliko zadoščenje in priznanje za žrtve, ki smo jih prestali med drugo svetovno vojno in za vsa obrekovanja in ponižanja po končani vojni.«

V razpravo sta se vključila tudi predsednika obeh osrednjih organizacij Slovencev na Koroškem, dr. Matevž Grilc in dr. Franci Zwitter, ter poudarila, da bodo Slovenci na Koroškem z enotnostjo in podporo demokratične javnosti izšli tudi iz položaja, kamor jih je pahnila sedmojuljska zakonodaja, kot zmagovalci.

Milan Vogel

Globoko v koroško zemljo je vraččen slovenski rod in slovensko drevo Foto. iz knjige Koroška znamenja, str. 62

»Kot srbski kmet sem prišel daleč sem v Bihać... Srečen sem, da lahko svobodno stopim na ta oder, s katerega lahko kot kmet povem vse, kar imam na srcu – vsakemu lopovu, da je lopov, vsakemu lenuhu, da je lenuh, vsakemu izdajalcu, da je izdajalec...«

Tovariši moji, svoboda je tu! Čutim njeno toplino. Naše sonce vzhaja od vzhoda, od Stalingrada. Od tam ga čutimo. Njegovi žarkovi se bomo naužili mi delavci, kmetje in gospodarji. Zato, tovariši moji, veselite se, prepevajte. Veselite se in nikar se ne ozirajte na krvave poljane; če je tekla kri in če je tekla v potokih, je bila kri, iz katere poganja tisto, kar je najboljšega...«

Teh besed preprostega srbskega kmeta Luke Stevića iz Lajkovca pri Valjevu, izrečenih drugi dan 1. zasedanja Avnoja v Bihaću 27. novembra 1942, sem se spomnil v tej zgodovinski dvorani, današnjem muzeju. Pomešal sem se v skupino obiskovalcev iz Splita in prisluhnil njihovim pripombam ob razstavljenih eksponatih.

»Tega pa še nisem videl.« »Mislim sem, da je bila dvorana večja.« »Tako sem se živela, da me spreletava srh...« Kmalu sem spoznal, da dogodka pred petintridesetimi leti v Bihaću obiskovalci iz knjig dokaj dobro poznajo, toda nihče izmed tistih, ki je prvič obiskal muzej 1. zasedanja Avnoja, ni mogel skriti, da je v njegovo znanje posvetila nova luč, da so si nabrali kopico novih vtisov in podatkov. In obiskovalcev je v tem skorajda najbolj obiskanim jugoslovanskem muzeju okrog sto tisoč na leto. Sto tisoč ljudi se vrača domov, v šole in v svoje delovno okolje z globokimi vtisi, obogatenih s spoznanji z enega najbolj-

Naš pogovor v muzeju 1. zasedanja AVNOJ v Bihaću

Rojstvo ljudske oblasti

gatejših listov jugoslovanske zgodovine.

»Iz vseh krajev Jugoslavije prihajajo«, je dejal Krešimir Ižaković, kustos muzeja 1. zasedanja AVNOJ v Bihaću, ko smo ga ujeli v odmoru med eno in drugo skupino. »Struktura obiskovalcev je zelo zanimiva. Največ je mladih, šolske mladine, ki skuša svoje znanje iz knjig dopolniti z vtisi in spoznanji s kraja dogodkov. Vendar naj takoj povem, da še niso izkoriščene vse možnosti, da bi lahko šolski mladini posredovali čim več znanja in na čimbolj primeren način. Na tem področju čaka muzejske delavce, pa ne samo v našem muzeju, še veliko dela.

Med obiskovalci našega muzeja je tudi veliko udeležencev narodnoosvobodilnega boja, skupin iz delovnih organizacij, zadnja leta pa prihaja tudi veliko tujcev, saj je lani obiskalo muzej čez trideset skupin samo iz Sovjetske zveze. Med jugoslovanskimi republikami in pokrajinami so skoraj enako zastopani vsi predeli države, le zaradi geografske oddaljenosti nekoliko zaostajata Makedonija in Črna gora, medtem ko po številu prednjačijo Srbija, Slove-

nija in Istra. Kot kustos opažam, da skoraj vsi obiskovalci zgodovinske dogodka v Bihaću dokaj dobro poznajo, zato še z večjim zanimanjem poslušajo razlage, ki so zanje pripravljene. Obiskovalci lahko tudi sprašujejo in prav po zastavljenih vprašanjih lahko sklepamo, koliko znanja so prinesli s seboj in tej stopnji se skušamo kustos tudi prilagoditi. Predvsem jim skušamo s pripovedovanjem, to je za sedaj še edina metoda, ki jo uporabljamo, posredovati nekatere podatke, ki so pomembni za nastanek in razvoj Avnoja, se pravi za nastanek in razvoj ljudske oblasti. Poleg tega jih seznanimo tudi z drugimi dogodki iz časa bihaške republike, kot so ustanovni kongres protifašistične mladine Jugoslavije, ustanovitev zveze pionirjev Jugoslavije, delovanje partizanskega gledališča in drugo. Vse to so dogodki, ki so pomembni za vso Jugoslavijo, saj so spremenili celoten tok narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije in po njih je leto 1942 znano kot prelomno leto v naši zgodovini. Znano je tudi, da je bil Bihać od svoje osvoboditve 4. novembra

1942 do sredine januarja leta 1943 središče velikega, strnjenege osvobodilnega ozemlja in da je bila v njem poleg politično-vojaškega dela pomembna še kulturno-prosvetna in športna dejavnost. Naj opozorim le na to, da je v Bihaću v času bihaške republike delovala prva ljudska univerza kot visokošolska ustanova, na kateri so predavali ljudje kot so Veselin Masleša, tedaj sekretar za prosveto in kulturo prve bihaške republike, Ivan Milutinović, Moša Pijade, Ivan Goran Kovačić, dr. Sima Milošević in drugi znani borci ter znanstveniki in raziskovalci. Nadalje je 17. novembra 1942 prišlo v Bihać prvo partizansko gledališče, z enaindvajsetimi člani, med katerimi je bilo šest poklicnih igralcev, trije glasbeniki, dva baletnika, drugo pa so bili amaterji. In redko katero gledališče je bilo tako burno pozdravljeno kot partizansko. Tudi ta pozornost, namenjena prosvetnemu in kulturnemu delu, je svojevrsten fenomen naše narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije, s katerim želimo čimbolj seznaniti naše obiskovalce.«

Kako pa je muzej organiziran in kakšni so vaši načrti?

»Naš muzej je namenjen predvsem pedagoškemu ter znanstveno raziskovalnemu delu. Precej sodelujemo s šolami, vendar mislimo, da je tega sodelovanja premalo. Naš muzej bi lahko šolam, neglede na njihovo stopnjo, ob tesnejšem in bolj poglobljenem sodelovanju posredoval veliko znanja, ki ga muzejski delavci dobimo pri raziskovalnem delu in ga tudi objavljamo v naših publikacijah. Tu so torej še neizkoriščene možnosti.

V začetku letošnjega leta je muzej 1. zasedanja AVNOJ poleg znanstveno raziskovalnega in pedagoškega dela odprl še nov oddelek – malo galerijo umetniških del, v kateri zbiramo umetniška dela znanih jugoslovanskih likovnih ustvarjalcev in s katerimi želimo dopolniti aktualno vsebino muzejskega dela, hkrati pa razvijati, negovati ter popularizirati revolucionarne tradicije naše revolucije. Poleg tega bomo zaposlili še nekaj strokovnjakov-kustosov, da bi še bolj razgibali strokovno znanstveno delo, da bi lahko

povečali naše fonde, ki so že sedaj zelo bogati in zanimivi, in da bi muzej prešel in postal znanstveno raziskovalna ustanova prve kategorije.

Mislim, da nam bo to uspelo, ker nimamo denarnih težav, saj nas finansira republiška kulturna skupnost, precej pa zaslužimo tudi z našimi stranskimi dejavnostmi, kot so prodaja značk, razglednic in publikacij, pa tudi v naši samoupravni socialistični družbi je zadnje čase veliko pozornosti namenjene kulturni dejavnosti in še posebej muzejem in muzeološkemu delu. Nujno pa je, da muzej širše odpre svoja vrata, da svoje delo posodobi in modernizira, saj sedanja, kabinetni način muzejskega dela, še posebej v muzejih NOB, ne more zadovoljiti vseh potreb in izpolniti nalog, ki so postavljene predenj. Vprašanje modernizacije muzejske službe je med jugoslovanskimi muzealci zelo prisotno.

S sodobnim načinom dela bomo v muzeju lahko nudili obiskovalcem, predvsem pa mladim, veliko več kot doslej. To bo še posebej koristilo mladim iz Bihaća in okolice, saj je znano, da se starejši ljudje še živo in s ponosom spominjajo leta 1942, ko so na osvobojenem ozemlju, ki je merilo 48.000 km², kar je več kot meri Švica ali Belgija, pozdravili udeležence 1. zasedanja Avnoja ter naše najvišje politično in vojaško vodstvo, mlajša generacija pa dobi v šolah o naši kulturnozgodovinski preteklosti skromnejše znanje, ki ga je treba dopolnjevati. Za dopolnjevanje znanja pa je v Bihaću veliko možnosti, saj poleg muzeja 1. zasedanja AVNOJ, v katerem je zbrano veliko gradiva in pripravljenih precej predavanj, deluje še muzej Pounja.«

Milan Vogel

Tovariš Tito z delegacijo borcev iz Črne gore med drugim zasedanjem AVNOJA novembra leta 1943 v Jajcu

Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije se konstituira v vrhovni zakonodajni in izvršilni predstavniški zbor Jugoslavije kot vrhovni predstavnik suverenosti narodov in države Jugoslavije kot organ z vsemi oboležji narodne vlade, po katerem bo protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije ostvarjal svojo izvršilno funkcijo.

Izdajalski jugoslovanski ubežni »vladi« se odvzamejo vse pravice zakonite vlade Jugoslavije, zlasti da bi predstavljala narode Jugoslavije kjerkoli in pred komerkoli.

Pregledajo naj se vse mednarodne pogodbe in obveznosti, ki so jih v imenu Jugoslavije sklenile ubežne »vlade« v zamejstvu glede potrebe, ali naj se razveljavijo, ponovno sklenejo ali potrdijo, ter da se ne priznajo mednarodne pogodbe in obveznosti, ki bi jih še kdaj sklenila ubežna »vlada«.

Jugoslavija se zgradi na demokratičnem federativnem načelu kot državna skupnost enakopravnih narodov

Opomba: Sklepi z drugega zasedanja Avnoja 29. in 30. novembra 1943 v Jajcu.

Muzej 1. zasedanja Avnoja v Bihaću in naš sogovornik Kresimir Ižaković

Iz dnevnika kurirja VII. vojvodinske
narodnoosvobodilne udarne brigade

Smrt ranjenega tovariša

Bil je topel, vetroven dan. Petindvajsetega avgusta devetnajstotirinstiridesetega leta. Na velikem hišnem dvorišču, na samem vhodu v vas Vale-novac, se je zbral skoraj ves bataljon. Štab je ukazal natančno čiščenje orožja in opreme. Drugače smo čez dan, na dosti enostaven način, nad velikim bencinskim sodom, parili obleko in se osvobajali uši. Ekipe, zadolžene za parjenje, so delale hitro, saj je bil sovražnik odmaknjen vsega nekaj kilometrov od vasi in bi nas bil lahko vsak trenutek napadel.

Obleka se je parila. Tovariši so goli čakali v veliki prednji sobi. Nekateri so čakanje izkoristili, da so se obrili, oprali. Jaz sem bil še golobrad. In z zanimanjem sem spremljal »mučenje« tovarišev, ki so se strgali z dokaj topimi britvami.

V istem dvorišču, samo v neki manjši zgradbi, je bila bataljonska saniteta in takoj poleg zasilna bolnišnica, pravzaprav polmračna soba. Nič več. V njej so ležali huje ranjeni tovariši. Tišino tega poletnega popoldneva je kalilo le stokanje. Najtežje je bil

ranjen sedemnajstletni Branivoj Kuččki iz Sremske Mitrovice. Bila sva dobra tovariša. V spopadu pri vasi Obradovcu je bil ranjen v trebuh in je že nekaj dni ležal v nezavesti.

Umrli je v zgodnjih popoldanskih urah, v polmračni sobi naše zasilne bolnišnice. Pokopali so ga v domači vasi.

Smrt ranjenega tovariša me je težila z nekim čudnim bremenom. Težko bi ga razložil. Smrt neugodno deluje na vse ljudi. Na meni, petnajstletnem fantu, je nekaj prvih srečanj s to zloveščjo, neizbežno naslednico življenja, pustilo globoke sledi. Begački osnovnošolec, razporejen za igro, razposajenost in šalo, se je v meni topil kot ledena kepa na štedilniku, da bi odstopil mesto novi, popolnoma drugi osebi. Naglo sem se staral in postajal resnični, pravi vojak.

Kurir in tovariš Grbić

Petnajsti november 1944. leta. Na področju okrog železniške postaje bitka ne preneha že od včeraj. Nemci se mrzlično branijo, dobivajo okrepiteve in težka artilerijska orožja. Naš tretji bataljon in sovjetske enote se niso uspele niti za meter premakniti iz utrjene železniške zgradbe. Od brigadnega komandanta Milana Ješića-Ibre dobim ukaz za drugi bataljon in sporočilo za štab dvestotirinajstega sovjetskega polka, ki sta bila na našem področju. Ibra se želi s sovjetskimi štabom pogovoriti, drugi bataljon pa se mora umakniti v vas, da si odpočije, okrepi. Zamenjale ga bodo naše rezerve in sovjetske enote.

Grem proti kotli 169 s sporočili za naš bataljon in sovjetski štab. Na poti, ki seka vinograde, tam od vaše cerkve proti kotli, vidim na vsakem koraku padle, ranjene. Rdečearmejci in naši. Na križpotju pri velikem kamnitem križu naletim na kurirja

drugega bataljona, malega Grbića. Bil je moj vrstnik in dober tovariš.

Grbić leži naslonjen na betonsko podlago kamnitega razpela, hudo ranjen v prsi in glavo. Še je pri zavesti. Skočim k njemu.

– Kaj je, Grba... Boli?

Hlipa in mi poskuša nekaj reči. Usta so polna krvi. Primem ga okrog ramen in mu pomagam, da se malo dvigne. Težko diha, pospešeno in kratko. Konec je, si mislim. Moj dobri Grba ne bo nikoli več videl rodne Novega Sada in rojstne Pašičeve ulice.

– Marinko! – s težavo reče ranjenec. Curek krivi se zlija po bradi. Z besedami iz Grbinih ust odhaja kri, odhaja tudi življenje. Spet komaj izgovorjena beseda.

– Marinko!... Marinko, ne premikaj me s tega mesta... Konec je z menoj... Slišiš?...

– Slišim, Grbo, govori...

– Ne dovoli, da mi vzamejo avtomat... ko

umrem... Naj se vidi, brat, da sem partizan...

– Ne boj se, Grbo ne boš umrl...

– Ne dovoli, brat, da mi vzamejo avtomat... Konec je...

Čeljust se mi trese od muke, žalosti. Zajokal bom kot otrok. Grbi ni več pomoči. Kri odteka... Grba se zgublja, z bledorumenimi pegami pobarvan obraz, z zaprtimi očmi, se stiska v poslednjih tresljajih borbe s smrtjo. Grba umira na mojih rokah.

Jokam. Jokam težko, počasi, neustavljivo. Do grla mi je te prekleto klavnice. Tovariši odhajajo v smrt, odhajajo hitro, drug za drugim. Ne morem vzdržati, ni me sram da jokam.

Prenesem ukaz drugemu bataljonu in obvestim štab dvestotirinajstega sovjetskega polka. Zdesetkane čete drugega bataljona se počasi spuščajo za menoj v vas. Zamenja jih rezerva.

MARINKO PETROV

Padla je s puško v roki in vero v zmago

Revolucionarna borba narodov in narodnosti Peči in njene okolice nedvomno zavzema pomembno mesto v zgodovini jugoslovanskih narodov.

V tej plejadi borcev in revolucionarjev, katerih iskre so vodile tja v Oktober, do Lenina in Tita, se je kalil tudi lik komunistke in nepozabne borke Mileve Vuković.

Mileva je bila rojena 22. marca 1913. leta v družini, ki je vedno stala na braniku domovine. Njen oče Milan je padel v Balkanski vojni kot oficir gornjovasojevičke brigade. Osnovno šolo je Mileva končala v vasi nedaleč od Andrijevice, srednjo šolo je obiskovala v Prizrenu, Peči in Skopju, pravno fakulteto pa je končala 1940. leta v Beogradu.

Med študijem se je kaj hitro spoznala z naprednim univerzitetnim gi-

v borbi za socialne in politične pravice. Skratka, postala je, ne samo na univerzi, temveč tudi na terenu, nadvse ugledna politična delavka.

Nedvomno pa je velik del Milevinega revolucionarnega dela vezan na Peč in Prištino, ter sploh na Kosovo in Metohijo, kjer je skupaj z Borom Vukmirovićem, Mitrom Radusi-novićem, Stankom Burićem, Radovanom Vukovićem, Ramizom Sadiku in Miladinom Popovićem delala pri povezovanju in krepitvi partijskih vrst. Tako so Milevo poznale organizacije KPJ v Raušiću, Duboviku, Zagrmlju in v Peči kot dobrega komuniste, doslednega borca in neumornega aktivista.

Mileva je s posebno njej dano lahkoto osvajala simpatije dijakov-skojevcev, ki so šli po njeni bor-

Mileva, borka za pravice Albancev

Milevo Vuković in nje-no delo ter prizadevanja so spoštovali tudi Albanci, kajti dosledno se je zavzemala v režimu nekdanje Jugoslavije za njihove pravice. Krepila je duh bratstva in enotnosti med Albanci in Črnogorci in prav med Albanci je našla svoje najboljše prijatelje. Prijateljstvo se je kovalo in skovalo v ilegalni borbi komunistov Peči in njene okolice.

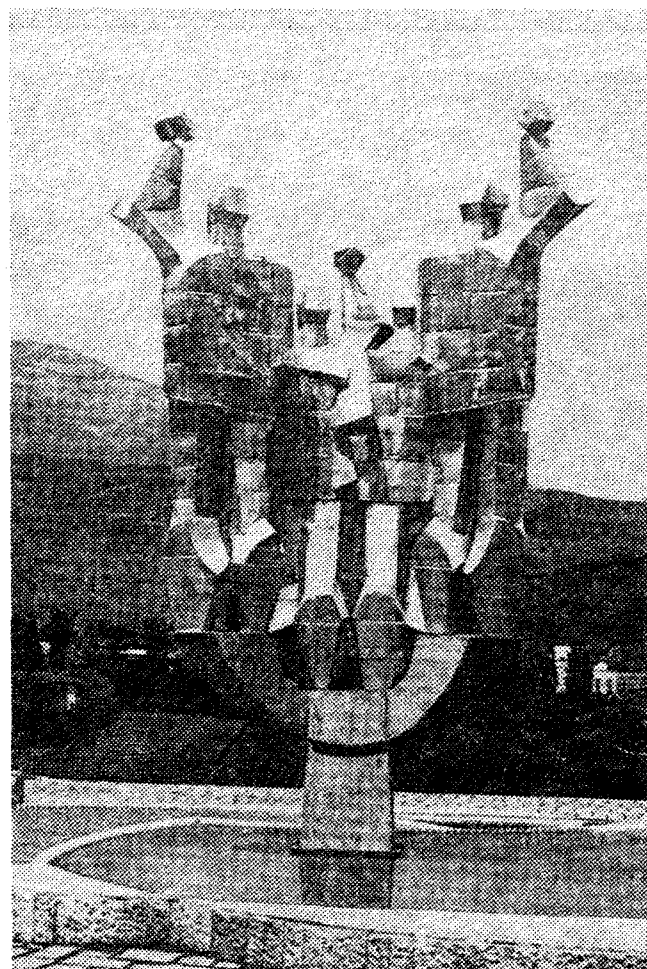
Med julijsko črnogorsko vstajo je Mileva že mislila na oborožen upor. Skupaj z Milićem Keljanovićem, Brankom Dele-tićem, Bogdanom Novovićem in Veselinom Maslešom je organizirala masovno vstajo v Gornjem Polimlju. Ko je prišlo po julijski vstaji do maščevanja nad prebivalstvom, je Mileva v borbi za oblast delovnega ljudstva začela ustanavljati prvi narodnoosvobodilni odbor, ki je bil tudi začetnik nove oblasti in prav ta prvi NOO je imel pomembne naloge na vojaškem in zakonodajno-upravnem področju. Ta odbor je bil tudi prvi organ resnične narodne oblasti v takratni zaslužjeni Evropi.

S puško v roki

Mileva je še s posebno pozornostjo spremljala razvoj osvobodilne borbe v sosednji Črni gori. Kmalu po vstaji je Mileva postala še član pokrajinskega komiteja SKOJ za Črno goro, Boko in Sandžak, vendar se je morala že 1942. leta umakniti v Bosno, zatem v Hercegovino, Dalmacijo in Liko kjer je izvrševala najtežje naloge, ki jih je nalagala Partija. Sodelovala je v bitkah na Sutjeski, Zelengori in še v andrijevički-beranskem bataljonu, ki ga je tovariš Tito ob neki priložnosti imenoval tudi »mučeniški bataljon«, ki je potem, ko so vse enote odšle proti Bosni, junaško izdržal vse napade podiv-janih četnikov.

Mileva Vuković je padla v boju s puško v roki in z vero v končno zmago kot komunist in verna hči svoje domovine!

REDŽEP KABAŠI

Spomenik padlim borcem – PEĆ

banjem. Postala je tudi član ZKJ. Že v letih od 1933. do 1941. je nastopala z veliko revolucionarno zavzetostjo proti frakcionizmu in razbijanjem enotnosti v partijskih vrstah. Bila je neizprosna

beni poti. V 1939. letu je Mileva Vuković postala tudi sekretar pokrajinskega komiteja SKOJ za Kosovo in Metohijo. To delo je vestno opravljala vse do julijske vstaje v Srbiji in Črni gori.

»... Smo najsrečnejša generacija, ki si jo je sploh mogoče zamisliti na tem svetu!«

Iz umazanih izdajalskih rok ne sprejemem niti materinega darila

V majhni vasi pod Orjenom, SVRČUGE so ji nadeli ime, je bilo le oseminajst hiš. Čeprav v hribih, je bila vasica rodna, s trto in gozdovi bogata. Bila je to od nekaj sončna in – svobodoljubna vas. V vsej zgodovini vasi ni bilo primera, da bi kdo padel na kolena, da bi bil tujcu hlapec. Očetje so učili otroke, da je največja vrednota človek, govorili so jim, da je najbolj pošten boj – boj za poštenje, za narod, za svobodo. Bili so trn v peti slehernemu protiljudskemu režimu.

Domačija KOSIČEVIH v Svrčugah je bila ugledna pa tudi premožna za takratne razmere. V njej se je rodila Jovanka kot četrti otrok. Kakršna je bila njena vas, takšna je bila tudi njena mladost – srečna in svobodna. Živela je z lepimi in velikimi ideali, ki se niso spremenili do današnjih dni. SMO NAJSREČNEJŠA GENERACIJA pravi, kadar govori o najburnejših dneh življenja.

Želela je postati profesorica zgodovine. Dogodki so se zasukali drugače. Jovanka ničesar ne obžaluje.

Sekretarka SKOJ udarne mladinske čete

» ... V naši vasi drugače, kot stopati po napredni poti, sploh ni bilo mogoče. Pa vendar smo imeli srečo, da je bila partijska organizacija v Hercegovem izredno močna, da smo imeli v njej osebnosti, kot je bil Stojko Nikola Djurković, tribun Boke Kotorske. Ne le, da je v Parizu končal študij prava, v njem so bile združene ljudske kreposti tega kraja ter znanje in evropska širina kulture. Že leta 1936 je postal predsednik občine v Risnu. Spominjam se tistih volitev. Mnogih stvari še nisem razumela, da pa predstavlja Nikola Djurković nekaj naprednega in da so nasprotno temu žandarji in financarji, sem čutila v srcu. In tako, saj vam pravim, se mi je bilo zelo lahko opredeliti za NOB. Moj prvi in neposredni stik in delo za 'gibanje' je bilo zbiranje pomoči za naše

»Srečna sem in ponosna na našo in svojo preteklost,« pravi Jovanka Kocić-Brinić, nekdanja partizanka Orjenskega bataljona, sedaj pomočnik upravnika Medicinskega centra Kotor in članica RO ZZB NOV Črne gore.

komuniste. Bilo je to leta 1939, ko so jih odpeljali v Smederevsko Palanko. Takrat so celo poslali protestno delegacijo v bansko upravo na Cetinje. Našo vas je zastopal stric Vaso, ki so ga maja meseca leta 1942 na zverinski način ubili domači nacionalisti.

Leto 1941. Samo nekaj dni po tistem, ko smo iz vasi opazovali bobneča letala, ki so razrušila Beograd, smo se organizirano lotili dela. Res, da smo se po sramotni kapitulaciji počutili, kot bi imeli v hiši mrliča, vedeli pa smo, da narod sebe in svojih idealov ne more izdati. V naši vasi smo imeli partijsko organizacijo. Dogovorjeno je bilo, da gremo na Zelenik v Hercegnovi, od koder smo iz skladišč nosili orožje; drugi so nosili moko, oblačila...! Po cesti iz albanske smeri so se vračali vojaki starojugoslovanske vojske – razčepani, otopeli, ponižani.

Jovanka je sodelovala v pripravah na vstajo. Ustanovljene so bile diverzantske skupine, začele so se prve akcije. Novembra leta 1941 so nastale tod prve partizanske čete in končno ORJENSKI BATALJON. Bilo je na Ceroviku 21. novembra, ko je šel prvič v boj. In Jovanka je sodelovala v vseh bojih tega bataljona do 25. maja leta 1942. V redkih trenutkih, ko bataljon ni imel

vojaških spopadov, je po vaseh sklicevala sestanke deklet in žena. Postala je članica NOO, ko pa je dobil maja meseca Orjenski bataljon ukaz za umik, je postala sekretarka Skoj udarne mladinske čete. Tu pa se začne najtežje obdobje njenega partizanskega življenja.

»Ostala sem živa! Je bila to moja napaka?«

Šest mesecev je vodil Orjenski bataljon frontni boj z italijanskim okupatorjem in domačimi nacionalisti. Branil je položaje v smeri proti Hercegovem, Grudi in Konaljam ter Hercegovini. Tako je nastalo na tem območju za šest mesecev svobodno partizansko območje. Na njem je delovala ljudska oblast, z vsemi oblikami dejavnosti. Zaradi občutnega povečanja nacionalističnega gibanja v Črni gori in zaradi okrepitve okupatorjeve moči, so se morale partizanske enote umakniti proti Bosni. Po dogovoru bi se moral Orjenski bataljon priključiti Nikšićkemu parti-

zanskemu odredu (kateri sestavni del je bil!), ki pa se je umaknil nekaj dni prej. Tako je prišlo do odločitve, da se Orjenski bataljon ne bo umaknil v Bosno. Nekompromitirane borbe so poslali domov, dvanajst borcev, med katerimi je bila tudi Jovanka pa naj bi ostalo v hribih. Po odločitvi komandanta Nikola Djurkovića in njegovega štaba se je omenjena skupina partizanov vrnila na območje Orjena. Tod naj bi tudi v najtežjih pogojih krepili zavest ljudstva in zaupanja v našo vojsko, da bi ponovno pripravili vse potrebno za oboroženi odpor.

Toda na Orjenu jih je sovražnik takoj odkril. Nikola je ukazal umik. Pa se je zgodilo, da so se Jovanka, Rado Radojković in Jovan Vavić znašli na čistini, kjer jih je zasul sovražnikov ogenj. Morali so sprejeti boj, boj do zadnjega naboja. Rado, komandir mladinske udarne čete, je bil hudo ranjen v nogo. Medtem ko ga je Jovanka hotela rešiti, so oba ujeli. Pri sebi sta imela samo še ročni bombi. Kaj se je zgodilo z Jovanom, ni nihče nikoli zvedel.

Zgodovina Črne gore je bila polna neprestanih bojev Črnogorcev za nacionalno neodvisnost

» ... Pahnili so naju na majhen kamion, kamor so zmetali tudi nekaj ovac. Gnetle so se okrog krvave Radotove noge in lizale svežo kri. Hercegnovi – maratonska zasliševanja. Seveda sem priznala, da sem bila borka Orjenskega bataljona, celo poveljevala sem ga. Kotorški zapor, Šibenik. V sodni dvorani me je 'cirkuški tribunal' obsodil na trideset let prisilnega dela. Šibenik! Drugo najlepše mesto tega sveta; nikoli ga ne bom pozabila. Takoj so me povezali s tamkajšnjo partijsko organizacijo, ki mi je oskrbela vse in še več kot je bilo potrebno. Tovarišice so me pripravile za sojenje kot bi šla na poroko. Ne samo z vedenjem, tudi z izgledom jim moram kljubovati, so govorile. Sojenje? Kaj bi to. Spominjam se le, da so pričali proti meni trije nacionalisti iz naših krajev. Bili so hudo smešni, oblečeni na pol po naše, na pol po vojaško pa vražje zamerjeni. Ves čas sem jim obračala hrbet. Menda so sodelovali pri moji aretaciji.

Na hodniku pred celico sem jih spet opazila. Karabiner me je ustavil in rekel, da mi je moja mati po njih nekaj poslala. In sem odgovorila glasno, da bi prišlo tudi do njihovih ušes: jaz iz umazanih izdajalskih rok na sprejem niti materinega darila! Potem sem stopila v celico.

Izmuznila se je iz krvavih ustaških pesti

Jovanko Kosić so poslali v italijansko taborišče Perugia. Marsikaj pretresljivega bi bilo mogoče zapisati o obdobju, ki ga je preživela do novembra 1943. Italijanska trdnjava se je sesula. Njeni premagani vojaki so svoj človeški plen pripeljali do Sušaka pri Reki, da bi ga izročili Nemcem. Skupine so prevzeli ustaši. Peščici ujetih, med katerimi je bila tudi Jovanka, je uspelo pobegniti. S pomočjo tamkajšnje partijske organizacije so prispeli v Primorskogoransko divizijo Velja Kovačevića.

» ... Zgodilo se je to sredi decembra. Po kratkem času so me poslali v

Drvar. Spominjam se, da so me tam tovariši peljali v nekakšno krojaško delavnico, da bi dobila primernejšo uniformo. In tam sem videla uniformo tovariša Tita, menda prav tisto, ki je prišla po desantu na Drvar v roke Nemcem.

V Drvarju sem bila razporejena v Prvo proletarsko brigado, kjer pa sem bila le kratek čas. Spet sem se morala vrniti v Drvar in se kasneje udeležiti političnega tečaja v Prekaji. Po končanem tečaju so me napotili na politično delo v Črno goro. Na poti, bilo je to v Prozoru, sem izvedela za desant na Drvar. Nek kurir je celo prinesel vest, da je Tito padel. Tega mu ni nihče verjel; bili smo prepričani, da se kaj takega sploh ne more zgoditi.

V začetku junija leta 1944, ko je šel tovariš Tito na otoke, sem jaz prišla v Kolašin. Pokrajinski komite partije za Črno goro me je poslal v okrožni komite Skoja za Boko Kotorsko. Tam sem postala sekretar in to dolžnost sem opravljala do konca vojne.

Med partizani sta bila tudi brata Djordje in Danilo. Djordje, predvojni komunist, delavec v tovarni vagonov v Kraljevu, je odšel že leta 1941 v partizanski odred Jovan Kursula (prvi kraljevački partizanski odred!) in je padel. Po vojni je umrl tudi Danilo.

» ... Trdim, da smo mi najsrečnejša generacija, ki si jo je sploh mogoče zamisliti na tem svetu; smo generacija, ki ni izdala sebe in katere ideali so ostali živi še danes – zmagujejo v novih oblikah nadaljevanja naše revolucije. Seveda je življenje polno srečnih in žalostnih dni. Veste, dolgo me je preganjala misel, da se takrat v Orjenu vendarle ne bi smela pustiti ujeti, da bi bilo bolje, ko bi si vzela življenje. Tisto so bili najbolj črni trenutki mojega življenja. Najbolj srečna sem bila, ko mi je na Sušaku uspelo pobegniti, ko sem spet prišla med svoje tovariše – partizane.

Srečna sem, srečna s svojimi otroki, srečna na delovnem mestu v katorski bolnišnici, srečna in ponosna z našimi spomini.

SILVO TERŠEK

Naša pot po republiki presenečenj

Na obali Vardarja sva. Pod obokom kamnitega lepote, ki se vzpenja čez reko, sedi skupina mladih. Več takih skupin je in nestrpni ritem kitar se meša s pluskajočimi valovi. Za najinima hrbtoma kipijo iz vročega asfalta, visoko proti nebu, moderna poslopja. Eno takih – kot iz arhitektove mape vzeto naselje – so Tatalidže. Na obeh straneh širokih bulvarjev je veliko podobnih naselij. Tudi stara Čaršija je med njimi, z vsemi mogočimi obrtniki in prodajalci.

VANE se samo smehljala. Med pogovorom večkrat obriše očala, kot bi se bal, da v zarosenem okvirju Skopje ne bi bilo tako lepo. Mesto ni ostalo brez ran. Na starih poslopih so še vedno globoke razpoke. Ruševine železniške postaje so prav tako zgovorne kot so bile šestindvajsetega julija 1963, ob peti uri in sedemnajst minut. Kako malo, a vendar ogromno pomenijo sekunde. Globoko v notranjosti zabobni... človeku zastane dih in še preden se zave, je mesto kakor pokopališče. Prah, kriki ljudi pod ruševinami, več kot tisoč mrtvih in dvakrat toliko ranjenih...

Hotel je, da bi prehodila mesto po dolgem in po čez. To bi pomenilo, prehoditi triindvajset kilometrov v dolžino in devet v širino. Že nekajkrat je poudaril, da to mesto ni samo makedonsko; naše je, je govoril. Mesto, simbol človeške solidarnosti. V njem živi danes 420.000 prebivalcev in vedno znova prihajajo novi. Zdi se, da je na teh ulicah, v tem betonu, v teh ljudeh rezultat moči in stoletnih hotenj makedonskega ljudstva.

Opazujem kretnje njegovih rok, poslušam zvoke kitare pod mostom Goce Delčeva in pozabljam, da bi ga moral predstaviti – predavatelja na fakulteti za gozdarstvo in rezervnega podpolkovnika. Rodil se je v Kičevu, zahodnem delu Makedonije. Preden je postal predava-

telj na fakulteti, je prehodil dolgo pot. Spopadal se je z izsušeno makedonsko zemljo, z revno obrtjo, prodajanjem lastnih delovnih rok...

Danes je prepričan, da v nekaterih naših republikah ne moremo razumeti, da Makedonija ni več tisto, kar je bila nekoč. To ni zaostala tipično kmetijska dežela na jugu. To ni republika zgolj z živilsko in tobačno industrijo. V današnji Makedoniji imajo pomembno mesto črna in barvna metalurgija, proizvodnja nekovin, kovinsko-predelovalna industrija, kemična in tekstilna.

Na področju gospodarstva se ni krepila samo industrija. Nastali so veliki industrijski kombinati.

Zaradi ugodnih razmer se je uspešno razvijalo kmetijstvo. Razvoj kmetijstva je bil usmerjen k spremenjanju strukture obdelovalnih in zasejanih površin in k povečanju kmetijskih kultur, ki so visoko rodovitne. Delež industrijskih in povrtninskih kultur se je povečal z de-

set na šestindvajset odstotkov, sadni nasadi od štirih tisoč na dvajset tisoč, vinogradi pa od osem tisoč na šestindvajset tisoč hektarov.

Ob vsem tem pa je bilo potrebno zgraditi nove ceste, železnice, električna omrežja, namakalne naprave...

Ni novo le Skopje, nova je Makedonija. Mislim, da je to republika presenečenj.

»Povem ti, da živi v Makedoniji delovni narod. V stari Jugoslaviji so se tod ukvarjali večinoma z lončarstvom. Ljudje so odhajali v Avstralijo, Ameriko; v vaseh so puščali žene, otroke, starce. Del te tragedije nam je, žal, še vedno ostal. Tudi danes mnoge mikajo marke in dolarji. Toda veš, da to ni samo makedonski problem.

Makedonska zgodovina se začne pred štirinajsti-

mi stoletji. To je bila dežela ropanja, dežela večstoletnega boja za lastno enotno državo. Kar ni uspelo leta 1040 vodji vstaje makedonskega naroda Petru Deljanu in dvaintrideset let pozneje Đorđu Vojtehu in nekaj sto let kasneje Goce Delčevu, je uspelo partizanom leta 1945. Takrat je postala Makedonija enakopravni sestavni del Federativne republike Jugoslavije. Njena želja takrat je bila, da bi se kulturno in gospodarsko enakopravno razvijala z drugimi deli naše domovine. Toda težila nas je splošna, stoletna zaostalost. Petstoletna turška vlada, teptanje našega naroda z bolgarskimi čevlji, Srbi in spet Bolgari...

Po osvoboditvi niso bila za nas lahka leta, pripoveduje Vane. »Nismo imeli šol. Večji del prebivalstva je bil nepismen. V naši republiki je največ narodnosti: Albanci, Turki, Bolgari, Grki, Vlahi...

Radi imamo našo Makedonijo in če bi ne bilo tako, bi tudi ob bratski pomoči naših narodov ne

mogli toliko narediti. V Makedoniji se dandanes šola nad 350.000 mladih prebivalcev. V osnovnošolsko izobraževanje je vključenih nad devetdeset odstotkov mladih med sedmim in štirinajstim letom. V naši republiki imamo 1400 osnovnih in 152 srednjih šol. V Makedoniji je univerza, ki združuje 19 fakultet, na katerih študira nad trideset tisoč študentov. Pred vojno v naši republiki nismo imeli nikakršnih tradicij na znanstveno-raziskovalnem področju. Dandanes imamo vrsto institutov, ki nam pomagajo pri intenzivnejšem razvoju našega gospodarstva. Nezanje je največja cokla v razvoju človeške družbe. Takoj po osvoboditvi smo imeli direktorja s štirimi razredi osnovne šole. Na vodilnih položajih so bili celo nepismeni ljudje. Makedonija ni več daljni Orient.«

Naša republika, to je naš človek, je ves čas ponavljala Vane in pripovedoval o uspehih, pa tudi o manj prijetnih zadevah. Zahodni del republike še vedno boleha zaradi slabo urejenih cestnih povezav.

Ponekod se odrekajo splošnemu napredku zaradi nekakšne tradicije.

Nenavsezadnje pa je le-ta tudi del turistične privlačnosti – s svojimi zgodovinskimi znamenitostmi, s freskami v starih cerkvah, džamijah in orientalskimi domačijami. Makedonija je polna naravnih lepot s številnimi umetnimi jezери, naravnim Ohridskim in Prespanskim pa z nacionalnimi parki: Galičica, Jasen, Mavrovo, Pelister...

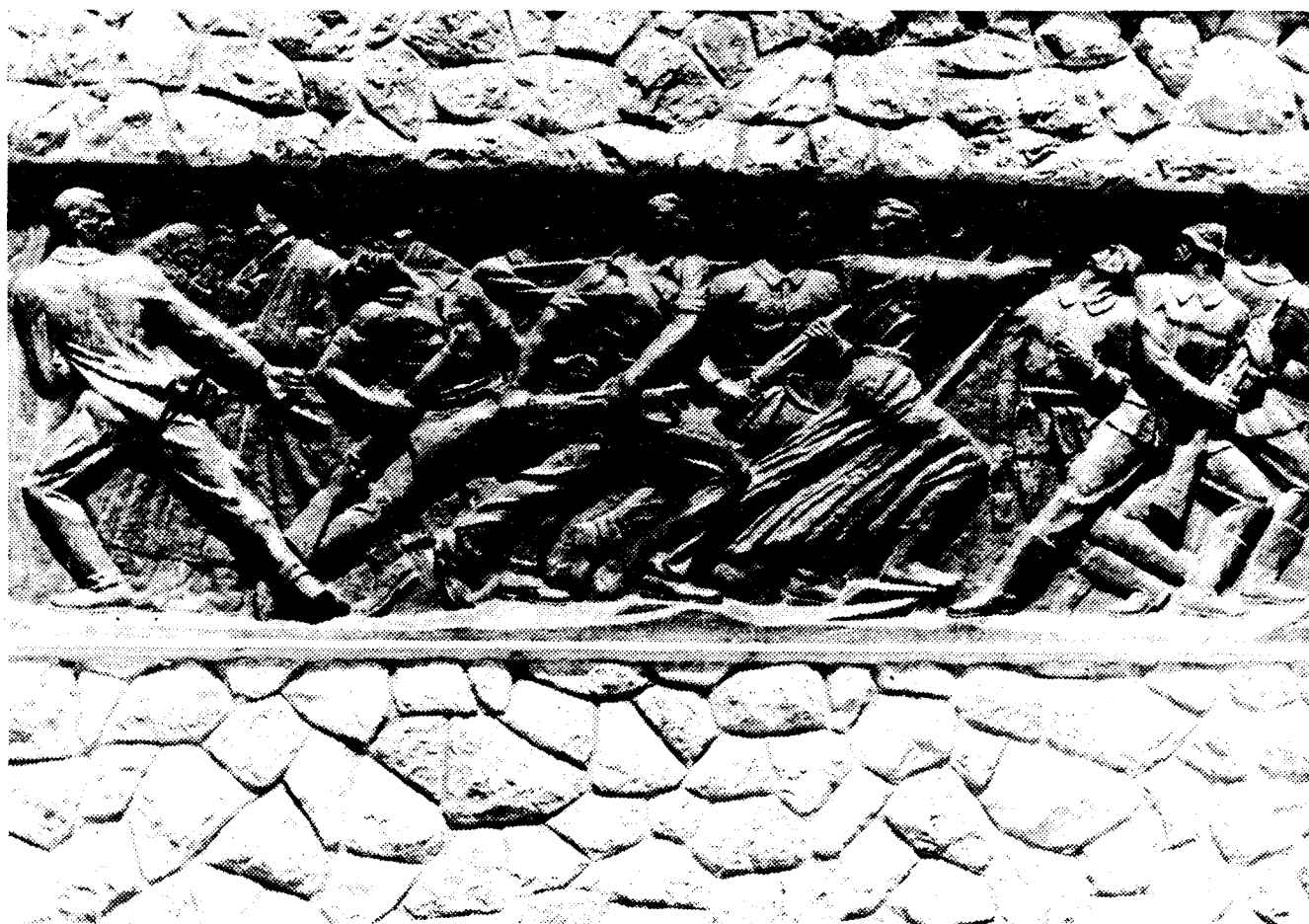
»Res je, skoraj vsaka občina v Makedoniji (teh je trideset) ima umetno jezero. Znano je, da je pri nas najbolj sušno podnebje v Jugoslaviji. Če bi ne namenili tako velike pozornosti namakalnim napravam, bi bila naša republika kaj lahko podobna Sahari.

Šestdeset odstotkov našega gospodarstva predstavlja še vedno poljedelstvo in živinoreja. Po vojni se je živinorejsko gospodarstvo pri nas precej zmanjšalo (ovce!) Temu je bil največji vzrok izredno nizka cena volne na svetovnem trgu. Morda je temu kriva tudi država, ki je volno uvažala, medtem ko smo je imeli v Jugoslaviji dovolj. Bili so primeri, ko je imel en lastnik petnajst tisoč ovac. Nenadoma so se znašla velika tovrstna podjetja v likvidaciji. Živinorejo v Makedoniji moramo ponovno postaviti na trdne noge. Imamo veliko gorskih pašnikov. Teže pa je s pašo v zimskem času. Možnosti za to smo iskali v smeri proti Gevgeliji, proti Solunu, toda meja z Grčijo nam ne obeta primerne sodelovanja. Naši kraji pa so vsi pod plantažnimi vinogradi, nasadi tobaka, sadja, opija...«

To je resnično dežela presenečenj. Tako se zdi tukaj ob Vardarju, tako je mogoče opaziti z obeh strani ceste, ko hitiš iz Skopja proti Ohridskemu jezeru in tako pripoveduje Vane Gavrilovski. Brez dvoma: Makedonijo premalo poznamo!

SILVO TERŠEK

Relief na spomeniku revolucionarjem v Bitoli

Partizanske matere pripovedujejo

Člani literarnega krožka Osnovne šole Vas-Fara so v mesecu mladosti obiskali vse matere padlih partizanov na svojem območju in zapisali njihove spomine. Nekaj teh spominov, – objavljenih v eni izmed številčk šolskega glasila »DOMA SEM OB KOLPI«, – vam danes tudi predstavljamo.

Petru Kvaterniku v spomin

Ondan sem obiskala Antonijo Kvaternik, ki živi v Ložcu blizu Osilnice, da bi mi kaj povedala iz vojnih dni:

– Sinu je bilo ime Peter in rodil se je v Ložcu. Imel je težko otroštvo. Vsega je primanjkovalo. Še kruha ni bilo in garali smo od jutra do večera. Zato ni čudno, da se je priključil partizanom, ki so se borili za lepše in človeka vrednejše življenje. S partizani je delal do pomladi leta 1943, potem je stopil v 18. divizijo ter se boril po raznih krajih Slovenije.

Spominjam se, kako so mi kurirji prinašali pošto od njega. Neke noči je prišel domov in srečna sem bila, da sem mu lahko dala žgance z mlekom.

V noči od 15. na 16. avgusta leta 1944 so partizani bili hude boje z Nemci, v bližini Ljubljane. Padel je nekje pri Šmarju-Sap... Nihče ne ve, kje je njegov grob. Ko sem zvedela za sinovo smrt, nisem mogla verjeti, da je to res. Tako mlad je bil in poln življenja.

Ne želim, da bi matere še kdaj tako trpele, kot smo trpele me v drugi svetovni vojni.

STEFKA KOVAČ,
peti razred
Osnovne šole Vas-Fara

Ubili so jih na Skrajnicah

Kalčičevo mamo iz Papežev smo pričakali na dvorišču njene hiše. Prišla je – vsa sključena. Nosi je koš solate za prašiče. Razveselila se nas je. Povabila nas je v hišo. Posedli smo ob mizi. Pogostila nas je in potem začela pripovedovati:

– Imela sem šest otrok. Štefan je bil najstarejši. Šolo je končal v Papežih. Nato je bil gozdni delavec in oglar. Bil je zelo pаметen, a ni bilo denarja, da bi ga lahko šolali. Rad in veliko je bral.

Pa je prišla vojna in z njo Italijani. Naši ljudje so se začeli boriti proti njim. Naš oče je delal v narodnoosvobodilnem odbo-

ru, Štefan pa mu je pomagal. Spominjam se, kako je na glas prebiral vesti iz Partizanskega vestnika, ki so ga tiskali v Taborski steni. Nekateri vaščani niso bili naklonjeni partizanom in ker je vedel, da je sumljiv, se je hotel umakniti k partizanom. Toda štab Kočevskega odreda je bil mnenja, da jim bo kot terenski politični delavec na vasi več koristil. Zato je ostal doma. Še naprej je skupaj z drugimi zbiral potrebni material, delal sabotažne akcije n bil za odhod k partizanom pripravljen ob vsakem času.

Konec julija leta 1942 so Italijani pobrali vse moške in fante v vasi in jih odpeljali v Plešce, nato pa v Zamost. Tu so jim sodili. Kdor ni bil tožen, so ga izpustili. Ti izpuščeni so povedali, da so imeli Italijani pismo z imeni naših fantov in mož, ki so pomagali partizanom. Odbrali so jih dvanajst, med njimi tudi mojega moža in sina in jih ustrelili na Skrajnicah... Nas so čez nekaj dni odpeljali na Rab, hišo pa zažgali.

Letos mineva od teh strašnih dogodkov že petintrideset let, vendar se mi zdi, kot bi se to zgodilo lani.

RAJKO JANEŽ, tretji razred
Osnovne šole Osilnica

Vence in Tonček iz Bosljive loke

V imenu pionirjev naše šole sem obiskala Marijo Štimec iz Bosljive loke, ki mi je pripovedovala o svojih sinovih.

– Vance se je rodil v Bosljivi loki. Bil je izredno poslušen in kar preveč sramežljiv. Tudi odličen učenec je bil. V naši vasi so bili takrat vsi gošpodarji potujoči urarji, pa smo se odločili, da bo tudi naš Vance urar. Da bi se obrti čim bolj izučil, smo ga poslali v uk k znemu mojstru v Delnice.

Čeprav je bil v začetku vojne še zelo mlad, je kmalu začel sodelovati s partizani. In tako je imel ob kapitulaciji Italije, ko je stopil v narodnoosvobodilni boj, komaj šestnajst let. Bil je hraber bo-

rec. V hudem boju z ustaši je konec septembra leta 1943 padel v vasi Sveti Peter pri Ogulinu... Ne vemo, kje je pokopan. Brigadni štab nam je poslal le poročilo, da je bil pogrešan. Njegovi prijatelji se spominjajo, da so ga pokopali domačini.

Anton je bil tudi priden in ubogljiv, pa zelo navezan name. Od malega je imel rad glasbo. Zato mu je oče kupil harmoniko in tudi v glasbeni tečaj ga je poslal. Drugače se je izučil za urarja.

Njegovi starejši prijatelji so odšli k partizanom. On je bil, kot Vance, še mlad in je ostal doma. Zato je partizanom pomagal drugače. Obveščal jih je, kje so sovražniki in kaj delajo. Doma smo imeli gostilno. Vanjo so hodili Italijani, ki so imeli postojanko v naši vasi. Naša hiša je bila zunaj italijanske ograde. Ponoči so partizani skrivaj hodili po hrano. Naš Tonček se je udeleževal mnogih partizanskih akcij. Da bi prikril svoje udejstvovanje, je včasih

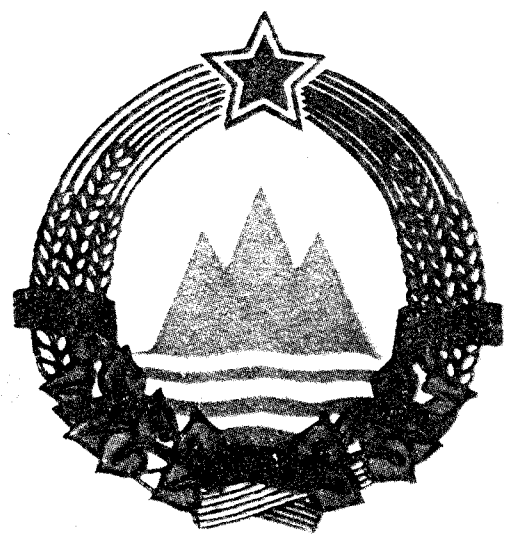
na harmoniko igral tudi Italijanom, hkrati pa pridno poslušal njihove pogovore.

Nekega dne so mu partizani rekli, naj gre z njimi. Odšel je v kočevske gozdove. Spominjam se, kako se je poslovil. Bil je razigran in me je tolažil, ko sem jokala. Rekel je, da se bo kmalu vrnil. Dober kilometer poti sem ga šla spremit. V naročju sem nosila hčerko, ki je bila stara šele eno leto. Dejal je, da bodo potolkli vse sovražnike in jih pregnali iz naše domovine. S temi besedami se je poslovil.

Čez dva dni so mi kurirji še sporočili, kje je. Ko sem tretji dan poslala starejšo hčerko, da bi mu odnesla nekaj hrane in obleke, ga ni več našla. Odšli so že proti Ljubljani. Padel je nekje okoli Iga pri Ljubljani... Bil je med devetimi tovariši, ki so napadli bunker z ročnimi bombami. Vseh devet je padlo. To je bilo leta 1943 in domačini so jih pokopali na tamkajšnjem pokopališču.

NIKOLAJ PIRNAT: List iz mape »Domovi – ječe – gozdovi«, linorez, 1944.

Želim, da bi mladi nikoli več ne doživeli kaj takega.

ANICA ŠTIMEC,
peti razred
Osnovne šole Vas-Fara

Odpeljali so ga, Franceta

Ivanjkova mama iz Osilnice je najstarejša v našem kraju, saj je napolnila že triindevetdeset let, in čeprav je bila hudo bolna, je rada ustregla naši prošnji.

– Imela sem devet otrok. Dva sta bila fanta. France se je izučil za peka in tako pomagal družini. Ko je izbruhnila vojna, so ga poklicali k vojakom. Toda starojugoslovanska vojska je propadla in France se je vrnil domov. Spominjam se, prišel je nekega večera s konjem in z vso vojaško opremo. Še isto noč so prišli Italijani in mu vse pobrali.

Nekaj časa je bil doma, potem pa je vsak večer začel nekam odhajati. Kasneje smo zvedeli, da je hodil na sestanke v Belico, Čačič in Križmanc. Organizirali so OF. Sodelovali je pri napadu na Osilnico in pri drugih akcijah, ki so jih organizirali partizani. Toda izdajalci se najdejo povsod. In tudi osilniški fantje so bili izdani.

Bilo je v začetku avgusta leta 1942. Bili smo pri kosilu. Nenadoma so v hišo vdrli karabinjerji in ga odvlekli. Spotoma so pobrali še druge in jih zmetali na kamione. Odpeljali so jih v Plešce. Tam so bili zaprti tri dni v neki kleti. Izpraševali so jih in mučili. Šestega avgusta 1942 so jih spet naložili na kamion Bili sotako pretepeni, da niso mogli sami hoditi. Na Skrajnicah so jih ustrelili... Šele drugi dan so ljudje zvedeli, kaj se je zgodilo.

To so bili strašni časi in nikoli jih ne smemo pozabiti.

BRANKO OSVALD,
četrti razred
Osnovne šole Osilnica

Jože je bil hraber partizan

Ustavila sem se na koncu Novih sel, pri Peršičevi

mami, in jo prosila, naj mi pove kaj o svojem sinu.

– V zakonu se nama je rodilo pet otrok, pet sinov. Prvi med njimi je bil Jože. Vsi fantje so bili mirni, delavni in tovariški. Jože je rad hodil v šolo in tudi doma je veliko pomagal. Kot naš oče, je tudi Jože pričel delati za OF. Kmalu je odšel k partizanom. Ko se je bojeval v bližini domačega kraja, je večkrat prišel domov. Nahrnila sem ga in oprala. Pripovedujejo, da je bil hraber partizan. Zato je kmalu napredoval in postal komandant 10. brigade. Tedaj se je bojeval na Dolenjskem, daleč je bilo to, in nisem ga več videla. Padel je na pragu svobode v Hinjah... Kje je njegov grob, ne vemo.

Naših žrtev za svobodo ne smemo nikoli pozabiti.

SONJA SELAN,
osmi razred
Osnovne šole Vas-Fara

Ustrelili so ga v Gerovem

O sinu Tončku nam je pripovedovala Marija Serčer iz Papežev:

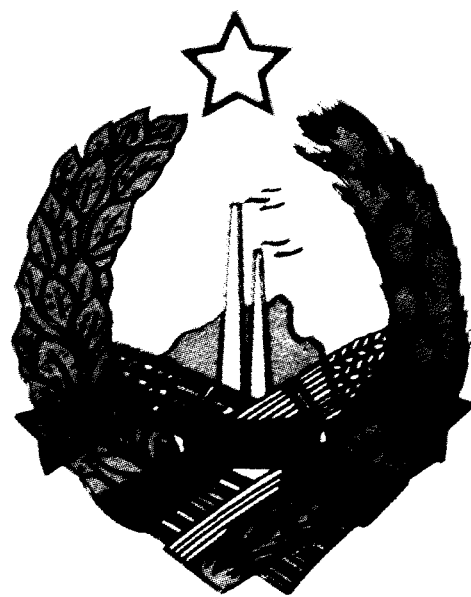
– Kmalu potem, ko so naše kraje zasedli Italijani, se je Tonček priključil aktivistom OF. Zbiral je hrano in jo nosil partizanom v razna taborišča. Bil je izdan. Julija leta 1942 so prišli v vas Italijani. Iz hiše so izgnali vse ljudi, moške pa zvezali in odpeljali v šolo. Tekla sem za sinom, da mu izročim nekaj hrane. Sprejel jo je in mi hitro, na skrivaj dal denar, ki ga je imel pri sebi. Dober fant je bil! Odpeljali so ga najprej na Plešce, nato pa v Zamost, kjer so mu sodili, nato pa v Gerovo, kjer so ga 25. julija leta 1942 ob neki bukvi ustrelili... Pripovedovali so mi, da jih je prosil, naj ga ne ubijejo, a ni nič pomagalo. Nas so čez nekaj dni odpeljali v internacijo.

Hudo je bilo v tistih dneh in za življenje, kakršnega živimo danes, je bilo prelito veliko krvi.

MARIJA GAŠPARAC
in ANKICA FABIANI,
četrti razred
Osnovne šole Osilnica

»...V težkih trenutkih se človek zelo hitro odloči.«

Slutila je, da se dogaja nekaj pomembnega

Pred vrati je ležal črn volčjak. Leno je zalajal, le toliko da je opozoril gospodarja na neznane prišleke. Med vrati se je pojavila ženska, preprosto oblečena, z izrazitimi, skoraj moškimi potezami na obrazu.

»Ste vi...?«

»Da, jaz sem Kadira Delić. Le kako ste zvedeli zame?« Volčjak pred pragom se ni premaknil. Morali smo ga prestopiti. V hiši je bilo toplo in domače.

Jelke, izjemno lep jelkov gozd na Oštrelju, približno trideset kilometrov od Bosanskega Petrovca. Tod sta si Kadira in njen mož postavila majhno a že na oko prijetno hišo. Vojna je obema zapustila težke posledice in po nasvetu zdravnika sta se morala umakniti v mir in zdravo okolje. Prišla sta iz Beograda, čeprav je Kadira Delić (poročena Medić) Piščanka, doma iz Bihaća. Ob reki Uni in v očetovi gostilni je spoznavala svet. Lepa je bila njena mladost pa vendar, bilo je mnogo preveč revščine, v kateri je živela večina ljudi v Bihaću in tam okrog. V gostilni pri očetu, enemu najuglednejših meščanov in muhtarju za ves levi breg Une je pomivala kozarce in točila pijačo pravoslavnim, muslimanom, Židom...! Poslušala je in spoznavala življenjske resnice, z njimi se je izobraževala in oblikovala. Bistvo človeka ni njegova vera tudi njegova narodnost ne; to je bilo spoznanje, postavljeno pred hudo preizkušnjo že v njeni zgodnji mladosti.

Njen notranji nemir in po očetu podedovana nardarjenost, sta netila v njej željo po šolanju. Da bi šla ženska v gimnazijo...? Vpisala se je v žensko obrtno šolo.

Smrt, očetova smrt je prvič spremenila tok njenega življenja. Kako preživeti brez očeta, brez

sredstev za življenje. Nekako se ji je uspelo zaposliti na sodišču – postala je daktilografinja. Na starem Adlerjevem pisalnem stroju se je naučila tipkati in s tem znanjem je prinesla v hišo nekaj denarja za preskrbo mlajših bratov in sester.

Dogodki v letu 1941 so drugič odločilno vplivali na njeno življenjsko pot. Vojna. Uničevanje vsega in vseh, ki niso bili z okupatorji in domačimi izdajalci. Vozili so jih na kmečkih vozovih, nedolžne in poštene, streljali so jih, pobijali kot živino.

»... Morala bi vam pripovedovati o bratu Ahmetu. Zaposlen je bil v šerjetskem sodišču uradno je 'delal' z četnike, v resnici pa je bil komunist. Kasneje ga je pogoltnilo taborišče Jasenovac. Bila sem njegova prva kurirka. Zanj sem pisala poročila, poslušala radijske vesti in jih beležila. Spominjam se, da so jeseni leta 1941 kostanji posebno dobro obrodili. Po bratovem naročilu sem pečene kostanje zavila v papir (na njem je bilo zapisano sporočilo) in se s kolesom odpeljala v mesto na dogovorjeno mesto.«

Leto 1942 se je nagibalo v jesen. Partizanske enote so se bližale Bihaću, ki so ga 4. novembra tudi osvobodile. Med tistimi, ki so na cesti pričakovali borce in jih sprejeli kot spomladansko sonce po trdi zimi, je bila tudi Kadira. Oblekla se je v partizansko uniformo, ki jo je pripravila že nekaj mesecev pred tem. Poslej jo je nosila vse do svobode.

»... Kadar na njivi, ki si jo obdeloval z ljubeznijo in jo prepočil z znojem, zraste nadležen plevel, narediš vse da bi ga odstranil. S skupino borcev smo hodili po hišah iz katerih so izšli domači izdajalci. Pobirali smo jim hrano, sedaj namenjeno naši – partizanski vojski. Le-to so morale pripravljati ob tej priložnosti mobilizirane matere, žene in sestre izdajalcev. Za naše partizane so kuhale v nekdanjem hotelu 'Jugoslavi-ja'!«

Bihać je bil svoboden. V njem je bilo treba organizirati in postaviti ljudsko oblast. Seveda je bilo treba s tem v zvezi tudi marsikaj napisati, ljudi pa ki bi znali pisati na pisalni

Kadira Delić
v partizanski uniformi

stroj, je bilo malo. Tako je Kadira Delić, večča temu opravilu, začela pomagati oblikovati novo podobo svobodne Bihaške republike.

»... Nekega dne je stopil k dr. Simi Miloševiću tovariš Veselin Masleša in mu rekel: »Daj, posodi mi tega svojega pisalnega mitraljeza!«

Med odmorom na 1. zasedanju Avnoja v Bihaću je Tito s tovariši odšel skozi zadnja vrata na dvorišče. Kadira Delić je stala med vrati in tako je nastala fotografija, na katero je zelo ponosna. »Lahko si mislite, kaj pomeni za partizana, da je na fotografiji s tovarišem Titom. Fotografijo sem dolgo ljubosumno skrivala, ker sem se bala, da bi jo morala dati v muzej. Zelo si želim, da bi imela na fotografiji tudi Titov podpis.«

»Ste edini novinarji, ki so me obiskali.«

Pod mojimi prsti so začeli nastajati referati in gradivo za prvo zasedanje Avnoja. Nikar ne mislite, da sem opravila delo brez težav. Masleša je govoril v ekavskem narečju jaz pa ijekavskem. Po tem, ko sem mu predlagala, da bi sama brala njegov tekst in ga tako prepisovala, je bilo veliko manj težav. Ve-

dela sem, da pišem nekaj pomembnega, da bo v Bihaću ena pomembnejših sej. Sicer pa je bilo le-teh v našem kraju takrat veliko.«

Toda tokrat se je pripravljalo res nekaj izjemnega. Odgovorni so zahtevali da dvorano ob tej priložnosti še posebno slavnostno okrasijo. Priprave so trajale skoraj štirinajst dni. Pri urejanju dvorane je sodelovalo veliko otrok in mladincev. Kadira, ki je poznala sleherno hišo, slehernega prebivalca Bihaća, je hodila od enih do drugih vrat, tja, kjer je vedela da imajo lepe preproge. Zbrala je res najlepše. Nanje je našla monograme, da jih je bilo mogoče po končanem zasedanju vrniti. Seveda je najprej prispevala svojo preprogo, ki jo je kupila za svojo prvo plačo. Po osvoboditvi jo je poklonila muzeju.

V tistih dneh je bila ustanovljena 8. Krajiška brigada. V dvorani, kjer je bilo pozneje prvo zasedanje Avnoja, je opravljala svoje delo tudi komisija za sprejem novih borcev. Kot mnogi drugi je tudi ona z odločnimi koraki stopila na oder in pred vsemi zbranimi v dvorani glasno rekla: »Sem Kadira Delić in hočem med partizane, da se bom borila za svobodo naše zemlje!«

Ko je kasneje svojo željo povedala tovarišu Masleši, ji je le-ta odgovoril, da bo lahko odšla med partizane šele po tem, ko bo končana zadeva, ki so jo v tistih dneh pripravljali. Naročil ji je, da se mora dobro založiti s papirjem. Med sejo (prvim zasedanjem Avnoja) bo v sobi za odrom pripravljena, če bo treba kaj napisati.

»... Le stena me je ločila od tovarišev Tita, Ribarja, Pijade in drugih udeležencev prvega zasedanja Avnoja. Toda slišala sem vsako besedo. Takrat sem se že zavedala, da so pripravljali res nekaj velikega. Kar mravljinčji so mi šli po telesu, ko sem poslušala govor tovariša Tita...!«

Toda Kadira je bila vendar mlada, zdrava. Hotela se je boriti v operativnih partizanskih enotah s puško v roki. Že nekaj dni po zasedanju v Bihaću je bila med borci 8. krajiške brigade.

»... Zanimivo, da sem bila tudi na drugem zasedanju Avnoja v Jajcu – med gosti. Takrat sem bila že v bojih prekaljena partizanka in politično dovolj zrela, da sem znala oceniti pomen dogodkov.«

In spet boji pa tečaj za radiotelegrafiste v Drvarju, kjer se je moralo usposobiti za posebno nalogo. Takrat so nemška letala neprestano krožila nad Drvarjem. Več dni je čakala, da so jo sprejeli odgovorni tovariši. V tistih dneh je po naključju srečala tovariša Tita. »Je to tovarišica, ki gre v Mostar?« je vprašal tovariš Tito svojega sodelavca. Ko mu je le-ta pritrdilno odgovoril, je tovariš Tito Kadiro potprepljal po rami.

»... Nekaj dni pred desantom na Drvar, maja leta 1944, sem bila s četo 10. hercegovaške brigade na poti v Mostar, od koder naj bi 20. maja prvič po radijski postaji poklicala Vrhovni štab. Toda v bližini Konjica sem bila ranjena. Zdravila sem se na Hrgut planini. Iz štaba 10. hercegovaške brigade so vprašali vrhovni štab kaj storiti, sedaj ko sem bila ranjena. Dobili so odgovor: »MORA V MOSTAR!« Že pred tem sem tovarišem iz štaba dopovedovala, da bom lahko opravila zaupano mi nalogo, saj sem bila ranjena le v levo roko. Pa vendar mi v Mostar ni uspelo priti. Nemci so nekaj izvovali in tam že tudi iskali skrito radijsko postajo.

Kasneje me je partizanska pot pripeljala v Črno goro, v 29. divizijo. Tudi tam sem bila radiotelegrafistka. V osvobojenem Trebinju sem postala šifrantka, za tem pa sem bila v Ozni vse do osvoboditve, pravzaprav vse do upokojitve.«

Kadira nam je natočila travarico. Njen mož, ki je med tem brskal po zajetnih albumih, nam je prinesel že malce orumenelo fotografijo. Na njej smo, za Titovim likom videli lepo in mlado črnolaso dekle – Kadira Delić. Še o marsičem smo s Kadiro govorili tistega dne in ko smo se poslovili smo si tudi mi vroče želeli, da bi se nekega dne na tej fotografiji zazrcalil tudi maršalov podpis.

MILAN VOGEL

Za revolucionarje ni počitka

Srečanje, ki mu človek ne more dati vzdevka vsakdanje: toplo in neverjetno pristrčno, tovariško – prepleteno z mislimi, stkanimi v spoznanje neminljive vrednosti

Nedeljko Radjenović, moj dobri tovariš

Katere spomine bi, tovariš Car, izdvojili iz prvih vojnih dni?

»To vprašanje me vedno postavi pred nekakšno dilemo. Govoriti o tem času, se pravi z današnjimi spoznanji razpravljati in razmišljati o stvarih, ki so se dogajale davno tega. Ne glede na to, bi rekel, da so moji spomini iz teh dni največkrat vezani na ljudi tega mladeniškega obdobja. Mnogokrat se spominjam dobrega tovariša, ki je bil že leta 1941 žrtev domačih izdajalcev in ki ni doživel tega, o čemer smo skupaj sanjali. Nikoli ne bom pozabil naših pogovorov, tik pred okupacijo je bilo, pogovorov skojevcev o tem, kako bo zgledala ta naša borba. In ne tega, kako je o tem govoril Nedeljko Radjenović, dijak zadnjega razreda gimnazije! Ognjevit, zavzeto in z veliko vero v prihodnost. Takrat smo bili še zelo mladi in navdihovalo nas je to, kar smo brali o pariški komuni, okto-brski revoluciji, jurišu na zimski dvorec. Tudi mi smo imeli svojo barikado. Na točno določenem kraju in v mestu, v katerem smo živeli in kot skojevci ilegano delali. V naši domišljiji je živel brigada, za vsakega borca v njej smo vedeli in tudi to, kako bomo pričakali okupatorja. Borba in splet nadaljnjih dogodkov sta šla, kaj bi drugega, povsem drugačno pot in tudi naše barikade nismo uresničili. Pravzaprav, Nedeljko je ni doživel, jaz sem jo, tudi zanj, a povsem drugod in na povsem drugačen način.«

do bo končal nedokončane šole in šel po poti, ki mu bo najbolj ustrezala. Drugi, če je bil delavec, je mislil o tem, kaj bo delal in kako se bo izpopolnjeval v svojem poklicu. Vsi smo v teh dneh imeli svoje skrite želje, svoje ljubezni... neuresničene ideale. Bila je tudi želja, da izbojujemo, četudi pod najbolj težavnimi pogoji in z največjimi napor, žrtvami, svobodo! In da potem v tej svobodi uresničujemo te svoje želje, skrite in drobne, katerih splet je za nas predstavljal največje dosežke. Nismo razmišljali in sanjali o tem, morda nikomur niti na misel ni prišlo, da bomo v življenju delali stvari, ki jih zdaj opravljamo, da bodo mnogi izmed nas na odgovornih in visokih položajih. Skoraj pravilo je bilo, da na kaj takega nismo niti pomislili in da to tudi nikoli ni bila vsebina naših razmišljanj o prihodnosti.

Bili pa smo v tem našem življenju in delu, lahko bi rekel, skojevsko obsedeni z nekim tekmovalnim duhom. Ni bilo to tekmovanje, kdo bo uspešnejši v ustvarjanju osebnih, življenjskih pogojev. Kdo bo sposobnejši v teh dneh, ko se je od ljudi zahtevalo skoraj nemogoče, uspešneje uresničiti cilje našega boja, to je bilo važno! Kdo bo prvi v tovarstvu, kdo bo sposoben več prispevati, žrtvovati. Zanimivo je morda tudi to, da nismo, čeprav smo bili mladi, nikoli razmišljali o smrti, čeprav se je vsak dan dogajalo, da je padel kdo izmed nas. To ni bilo v nas prisotno kot nekaj, kar bi nas omejevalo v tej borbi in mislim, da je bilo to tisto, ta naša mladost, kar je nosilo vso težo naše revolucije.«

Ni bilo zaman, danes se to vidi

Prišel je konec vojne, novi čas z novimi nalogami... Kaj bi, tovariš Car, povedali o tem?

»Moram reči, da je bila svoboda v teh prvih dneh, ob vsem velikem slavu in veliki sreči, zame vendarle majhno presenečenje. V nekem trenutku sem si postavil vprašanje, a kaj zdaj. Za odgovor ni bilo časa. Vsa ta generacija mladih ljudi je prešla na novo področje bojevanja. Preko noči smo puške obesili na klin in se spoprijeli z novimi nalogami izgradnje. To so bili dnevi, ko smo pred seboj videli porušeno domovino, ko se je pred nas postavljalo vprašanje, kako nahraniti na deset tisoče ljudi. Ko se je del nas moral izdvojiti in oditi na meje, da varuje izbojevano, drugim pa je bila naložena

skrb, kako izvele domovino iz tega vojnega opustošenja, kako preskrbeti na tisoče in tisoče otrok, ki so ostali brez staršev, kako popraviti železniške proge, zgraditi mostove, tovarne. Morali smo v obvezne odkupe, čeprav smo vedeli, da smo marsikomu storili krivico. Zgodilo se je, da smo jemali več, kot so nam ti ljudje lahko dali. Hudo je bilo, a neizogibno. Za biti ali ne biti je šlo! Bilo je, spominjam se, v teh prvih dneh, mesecih po vojni, mnogo težavnih trenutkov kot smo jih preživeli v boju. A ni bilo zaman, danes se to vidi.«

To morajo biti tudi cilji mladih

Od teh dni je minilo več kot petintrideset let! Vemo, da marksistični duh naše revolucije nalaga kritično osvetlitev prehojene poti, ker brez novih pogledov v preteklost ni novega pogleda v prihodnost... Kako vi gledate na to?

»Danes lahko, kot akter več ali manj vseh teh doga-

janj, rečem, da se nam, čeprav smo v tem svojem skojevskem zanosu pred in med vojno veliko govorili o svobodi, niti sanjalo ni, da bomo v nepolnem delovnem veku uresničili tako pomembno materialno osnovo in družbeno nadgradnjo, kakršno imamo danes. Tega seveda na gre malikovati ne precejevati. Ni povsem idealna in tudi ne takšna, kakršna bi lahko bila. Povedati moram še, da smo imeli od osvoboditve razne vzore o tem, kaj želimo. Pa se je hitro pokazalo, da nam ti vzori ne odgovarjajo, da niso po naši meri. In tako delamo tudi danes! To, kar imenujemo samoupravljanje in to, kar želimo v tem okviru uresničiti, prav to izraža razmišljanja in želje, globoko vsejane v vseh nas, komunistih, predvojnih in medvojnih. To je tisto, kar nismo bili v stanju, da med borbo in še dolgo potem izrazimo, čeprav je ležalo v naših srcih. Mislim, da morajo biti takšni tudi cilji mladih, ki šele odmerjajo svoje življenske poti, uresničevati pa jih morajo z nič manjšo zagnanostjo, kot smo v imenu zmage in osvoboditve mi uresničevali naše želje in naloge.«

PERO CAR, narodni heroj in predsednik ZZB NOV Hrvatske na sedmem kongresu ZZB NOV Jugoslavije v Zagrebu

Pravi so tisti, ki nosijo v srcu naš samoupravni socialistični razvoj

»Smo v predvolilnih in predkongresnih aktivnostih, ko moramo izbirati najboljše med najboljšimi... Kaj se danes pravi biti najboljši?

»Kadar se srečam z vprašanjem, kakršnega ste mi postavili, je moj odgovor vedno enak: z nikakršnimi volitvami ni moč izbrati najboljših med najboljšimi. Mislim celo, da je to nemogoče. Zaupati je treba ljudem, ki v neki družbenopolitični situaciji najbolj odgovarjajo nalogam, postavljenim v danem času. Tudi nisem za kruto postavljene zahteve, ki se rade spreminjajo v fraze, da je treba izbirati mlade, ne stare. Jaz mladosti nikoli ne merim po letih. Imamo mnogo mladih starcev, pa tudi takšnih, ki so preživeli mnogo tega, a so še vedno mladi in sposobni razumeti čas, v katerem živijo. Mladi ljudje imajo to prednost, da so fizično zdržljivejši, da imajo prirojen entuziazem in sposobnost, da hitreje in radikalneje pristopajo k reševanju problemov. Toda – šele kadar so te lastnosti povezane z izkušnjami starejših, dobimo tisto pravo vrednost. Z eno mislijo: treba je izbirati ljudi, ki nosijo v srcu naš samoupravni socialistični razvoj! Ljudi, ki se zavajajo pomembnosti zaupane naloge, ki so se pripravljene boriti in ki vedo, da je potrebno ta naš razvoj še izpopolnjevati, pa da je treba v ta boj za lepši jutri pritegniti in organizirati slehernega izmed nas. To je, mislim, najvažnejše.

Tradicije ne morejo biti paket, dediščina

Vemo, da moramo v imenu obvarovanja ljudskih vrednosti, izpisanih s krvjo, revolucionarne tradicije prenašati na mlade... Kako to najhitreje doseči?

»Mislim, da nihče ne more na mlade nekaj prenašati, pa tudi tradicij ne. Tradicije ne morejo biti paket, dediščina. To so lahko samo izvori, iz katerih se mladi ljudje sami navdihujejo za nove podvige. Od starejših, bolj izkušenih, morajo prevzemati to, kar so le-ti delali prav. V vsej tej aktivnosti prav zveza borcev oziroma akterji neke epopeje, oborožene revolucije, lah-

ko največ in tudi najlaže naredi. Seveda tako, da z lastnimi primeri pokažejo mladim moralne vrednote in etične norme našega narodnoosvobodilnega boja. Tudi jih ne morejo prenašati ljudje, čeprav so jih nekoč sami potrjevali z dejanji, če se danes ne obnašajo tako! Tradicije lahko koristijo šele, če jih z odnosom sprejmemo in ustvarjalno prilagodimo na naš čas, na naša obzorja. To pa mora biti želja in hotenje slehernega mladega človeka, ki se mora poudarjati, boriti za nekaj več od tega, kar so predhodniki lahko ustvarili. Če se v tem smislu razume prenašanje tradicij, potem je to dobro.«

To, samo to je naša prihodnost

Katere spomine bi, tovariš Car, izdvojili iz srečanj z mladimi?

Imam veliko spominov na srečanja z mladimi, s tistimi najmlajšimi kot s tistimi, ki so danes že v takšni dobi, da suvereno sprejemajo tudi najbolj odgovorne naloge v naši družbi. Rekel bi, da me najbolj prevzamejo mladi v tistih letih, ko lahko še z vsem svojim bistvom sprejemajo vse, kar je lepega v življenju in se na ta način pripravljajo na tisto, kar jih čaka v življenju. Naj ob tem izdvojim že tradicionalni pionirski pohod po krajih Titove mladosti... Takrat se tu, po hrvatskem Zagorju, na Sljemenu in v drugih krajih, sreča na stotine pionirjev iz vseh krajev Jugoslavije. Ko se, dokler ne spregovore med seboj, ne more vedeti, kdo je iz Slovenije in kdo iz Makedonije, Črne gore. To me najbolj prevzame in to človeku najgloblje leže v srce. Iz tega se lahko tudi z veliko sigurnostjo sklepa, da je to naša prihodnost, da je to tisto, kar izhaja iz vseh Titovih opozoril, tako odraslim kot najmlajšim, da je to nekaj, kar nam nihče nikdar ne more porušiti, razvrednotiti – da je to bratstvo in enotnost v najlepšem, najtrdnjšem pomenu besede.

Kot da za revolucionarje, kakršni ste vi, ni počitka... Je tako?

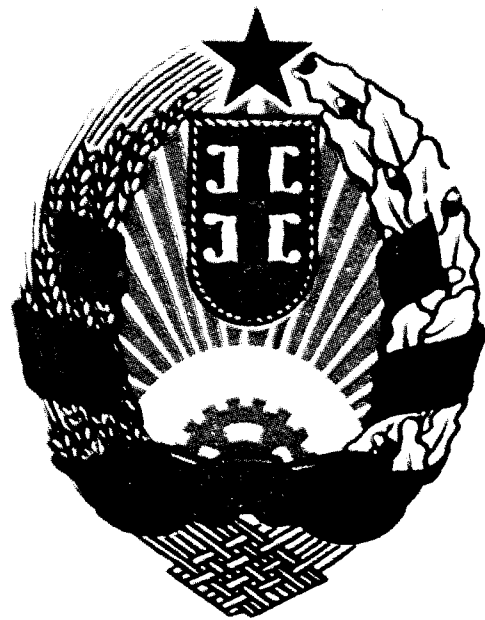
»To, kar se nanaša na revolucionarje – da, to, kar se nanaša name, nisem povsem prepričan.«

Poslovala sem se. Čakal ga je vojni tovariš. Pa se je ura že močno bližala tretji popoldne. Pravijo, da narodni heroj Pero Car navadno zadnji zapusti delovne prostore, v katerih domuje republiški odbor ZZB NOV Hrvatske.

Vpraševala:
MILENA ŠTRAJNAR

Narodni heroj Konrad Žilnik-Slobodan

Spomin nanj živi v Nišu in daleč naokrog

Med tremi spomeniki narodnim herojem v niškem parku je tudi doprsni kip narodnega heroja Konrada Žilnika-Slobodana.

Konrad Žilnik je bil doma iz Kaplje vasi pri Celju. Je narodni heroj naše ljudske revolucije. Ko pridete v Niš ali okolico in povprašate po njem, vam bodo preprosti ljudje, zlasti pa kmetje, takole odgovorili:

»To je naš borac Slobodan! Naš Slovenac.«

Življenjska in revolucionarna pot usnjarskega delavca iz Niša, Konrada Žilnika, se je končala februarja leta 1944. Mladi Slovenec in srbski partizanski borec se je uvrstil med tisoče tistih, ki so v revolucijo, zlasti pa v njeno največjo pridobitev, imenovano bratstvo in enotnost, vgradili sebe. Bil je star komaj petindvajset let, ko je s skupino partizanskih borcev zašel v obroč bolgarske in četniške vojske. Boril se je do zadnjega naboja. In ko je njegova brzostrelka obmolčala, mu je sovražni rafal razkosal nogo. Obležal je v krvi.

Hudo ranjeni revolucionar in partizanski borec Slobodan je padel v četniške roke. In začelo se je najhujše.

»Priznaj kdo si! Kdo se skriva za tvojim partizanskim imenom?«
Žilnik je stisnil zobe in spregovoril.

»Jaz sem Slobodan. Sem borec za svobodo mojega ljudstva...«

In umazane četniške roke so se z noži spravile nad njegovo še krvavečo rano. Ključale so po njej, Slobodan pa jim je govoril:

»Ne iščem vašega usmiljenja... Hočem le, da me ubijete kot človeka. Iz mojih ust ne boste izvedeli ničesar.«

In noži so se spet zarili v partizansko rano.

»V oči me pogledajte in me ustrelite, bojazljivci četniški,« je klical umirajoči borec.

V bradatih četniških glavah se je rodila misel iz časov inkvizicije in turških pokolov. S sekiro so mu odsekali glavo.

Zgodilo se je to v vasi Kozje pri Beli Palanki. Naslednjega dne, ko četnikov ni bilo več v vasi, so Slobodana pokopali tako, kot je to zaslužil borec za svobodo in njihov brat.

Tako se je torej iztekla življenjska reka mladega Slovenca, pogumnega in drznega bojvnika, revolucionarja in komandanta Ozrenskega partizanskega odreda, člana komiteja KPJ za niško okrožje Konrada Žilnika-Slobodana. In tako je bila pretrgana življenjska pot, ki se je leta 1919 začela v Sloveniji.

Svobodi ljudstva naproti

Ko sem pred nedavnim raziskoval Žilnikove ali Slobodanove nemirne steze in se pogovarjal z ljudmi, ki se ga spominjajo, so me sogovorniki približno takole opozarjali:

»Slobodan je bil in ostal naš. In Slobodan je svetel primer pogumnega partizanskega komandanta... Njegova slovenska kri je namakala naša polja in gozdove, prižigala je luči svobode in vlivala vero v zmago... Zato je Slobodan del nas.«

In stekel je pogovor o družini Žilnik, ki se je leta 1926 »s trebuchom za kruhom« priselila v Niš. Oče Viktor, mizarški delavec in predvojni komunist se je takoj povezal s partijo in je v svojem skromnem domu skrival komunistični propagandni material in partijsko tehniko. Toda, zaradi nebudnosti posameznih članov KP ga je tedanja policija odkrila in ga poslala na Ado Ciganlijo na prestajanje kazni. Stari Viktor je kazen prestal in se spet vrnil v Niš, njegov edini sin Konrad pa je zakorakal po njegovih stopinjah. Že novembra 1939. leta se je pri-

V tej grobnici je pokopanih štirinajst junakov revolucije. Med njimi je tudi Slovenec Konrad Žilnik, ki je v niškem okrožju prižgal luč vstaje.

družil stavki usnjarskih in čevljarških delavcev in leto dni pozneje je tudi sam postal član partije. Njegove prve revolucionarne korake je ustavil poziv za vojsko, od koder se je, takoj po sramotni kapitulaciji bivše kraljevine, vrnil v Niš. In že junija leta 1941 je bil mladi komunist Konrad Žilnik izvoljen za člana komiteja KP za niško okrožje. In ker se je ljudska vstaja neusmiljeno bližala, so Žilnika, kot člana komiteja, zadolžili za ustanavljanje diverzantskih in partizanskih skupin, ki naj bi postale jedro odredov.

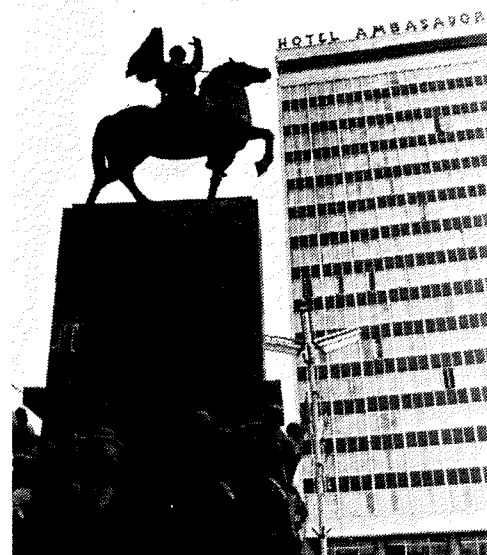
Takoj po vstaji, avgusta meseca, mladi Žilnik načrtuje smelo in dejali bi drzno akcijo na nemški »Soldatenheim« – nemški vojaški dom (sedanji hotel »Park«, op. p.) v Nišu. Bil je to svojevrstni atentat na nemške oficirje, ki so ga izvedli tedaj že Slobodanovi skojevci. In že naslednjega dne po tej akciji, v kateri je izgubilo življenje šestnajst nemških višjih oficirjev, je pogumni Slobodan odšel na Jastrebac, kjer je kot član okrožnega komiteja ustanovil Topliški partizanski odred. Kmalu za tem se je vrnil in v okolici Niša, pa tudi v mestu samem, organiziral bojvniško urjenje mladine. Ustanovil je nekaj diverzantskih skupin. Oktobra istega leta je v spopadu s četniki, čeprav sam ranjen, reševal težko ranjenega partizana Zorana... Mesec dni pozneje je preoblečen v nemško vojaško uniformo prišel v rudnik Lece in likvidiral nekaj izdajalcev. V svojem, Ozrenskem odredu je kljub zahtevnim poveljniškim nalogam nenehno skrbel za politično in kulturno življenje svojih borcev. Njegova stališča o nenadnih napadih na sovražnika ter pogostih premikih Odreda so brcem vlivala pogum in jih peljala v nove zmage. Kot vojak revolucije in komunist ni pozabljal na svoje poslanstvo in je v srbskih vaseh, na prireditvah in partizanskih mitingih, govoril o našem boju, o Titu in zmagi, ki takrat še ni bila tako blizu. Neke noči, februarja 1942. leta, je zbral nekaj vaških partizanskih deset in z njimi napadel oporišče kvistlinške milice v vasi Vrelo, ter razorožil nad sto izdajalcev. Slobodan je odigral odločilno vlogo tudi pri nujenju pomoči aktivistom, brcem in talcem, ki jim je februarja leta 1942 uspelo pobegniti iz zloglasne mučilnice srbskega ljudstva Crveni krst. Vse pobegle je pripeljal na varno ter jim priskrbel zdravstveno oskrbo in hrano...

Bogata je Žilkova revolucionarna in bojvniška pot. Njegovo kratko življenje je napisalo roman o boju ljudstva v tem kraju naše širše domovine. In to, kar smo o Slobodanu do sedaj povedali, je le bežen in skromen prikaz slovenskega borca in revolucionarja, ki je vzljubil ta del Srbije, njenega delavca in kmeta, tako kot je ljubil svoj rojstni kraj. Morda o tem najbolj zgovorno pričajo besede enega med sobesedniki, ki je med drugim dejal: »Slobodan je kot borec in komunist zmeraj našel pot do srca tukajšnjega človeka. Tudi takrat, ko je šlo za življenje, ko so se njegovi borci bojevali z neprimerno močnejšim sovražnikom, je naš Slobodan, čeprav komandant odreda, prevzemal vlogo strelca. Vedno je bil v prvih bojnih vrstah, v

vođenju in izvajanju partizanskega boja pa je bil neprekosljiv.«

Usoda Žilnikovih

O Slobodanovi vztrajnosti in neomahljivosti priča tudi podatek iz leta 1942. V tem letu je Konrad Žilnik izgubil očeta, mater in soprogo. Najprej je padel oče Viktor – ubili so ga Nemci. Zatem je mati Ana, po partizansko Mamica – tako kot se bo to nekaj let pozneje zgodilo njenemu edinemu sinu Konradu – padla v četniške roke. Le-ti so borko Mamico izročili svojim gospodarjem Nemcem, ti pa so jo jeseni istega leta ubili na znanem niškem morišču Bubanji. Tudi Slobodanova žena Maša je doletela enaka usoda. V nekem boju na Rgajski planini, v Toplici, so jo ujeli četniki in jo pripeljali v zloglasno niško taborišče Crveni krst. Dne 21. septembra 1942. leta je Maša rodila fantka, dva meseca pozneje pa so jo Nemci usmrtili. Svojega pravega imena ni in ni hotela povedati, ker se je

Niš danes: spomenik padlim v boju proti Turkom, v balkanski in prvi svetovni vojni.

bala za usodo otroka. Padla je pod imenom Jovanka Popović. In tako je dojenček ostal brez matere, brez mleka. Zanj so skrbele jetnice, ki so bile prav tako izpostavljene nenehnem ubijanju in uničevanju. Tiste, ki so odhajale na morišče, so novorojenčka predajale onim, katerih smrt je bila preložena le za nekaj dni.

In ta otrok, ki je naredil prve korake v suženjstvu in ki ne pozna ne svoje matere in očeta, je še danes živ. Njegove varuhinje, aktivistke in borke NOV, so mu nadele ime Želimir. Zato, ker so si tudi same želele mir.

Tako je štirčlanska družina Žilkovih, daleč od domačega ognjišča in Slovenije, nesebično izgorela v ognju revolucije in boja srbskega ljudstva. Vihar neusmiljenega boja je pobral Viktorja, Ano in Mašo. Padel je tudi Konrad Žilnik-Slobodan. Toda med nami in z nami še danes živi sin in vnuk Želimir, simbol hrepenenja svojih staršev in tisoče borcev naše ljudske revolucije.

Tekst in slike
BRANE JAKOVLJEVIČ

LJUBLJANA

Volilna skupščina za Bežigradom

Na redni volilni skupščini občinskega odbora ZZB NOV občine Ljubljana-Bežigrad, ki je bila 17. novembra, so ocenili delo borčevske organizacije v štiriletnem mandatu obdobju, v katerem je bila sprejeta zvezna in republiška ustava, ter zakon o združenem delu, kot zelo uspešno. Borci bežigradske občine so se aktivno vključili v družbenopolitična dogajanja in moramo kljub temu, da je njihova povprečna starost že nad petinpetdeset let, biti z njihovim delom zadovoljni. Posebno so bile aktivne vse komisije občinskega odbora, tako da so v glavnem vsa vprašanja borcev že rešena. Kljub temu pa jih čaka še veliko dela, predvsem pri razvijanju revolucionarnih tradicij in pri organizaciji splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite ter pri pripravi na kongres ZKJ in kongres ZZB NOV Jugoslavije.

M. V.
foto: ANDREJ DVORŠAK

TOLMIN

Uspešno sodelovanje

Pripadniki JLA, ki služijo kadrovski rok v karavli na Starem selu dobro poznajo delovno organizacijo »Gostol TS« Tolmin. Pred tremi meseci, ko so se prvi graničarji selili v novo sodobno opremljeno karavlo, je prav ta delovna organizacija sprejela pokroviteljstvo nad nekim vojaškim objektom pri Kobaridu. Že takrat so se delavci »Gostola« in vojaki s karavle domenili za tesno sodelovanje na raznih področjih interesnih dejavnosti. Zdaj je mogoče ugotoviti, da sklepe tudi uresničujejo. Vojaki – graničarji so postali stalni udeleženci prireditve, ki jih organizira delovna organizacija »Gostol« Tolmin. Tako je bilo tudi na proslavi 30. letnice obstoja tega podjetja. V teh dneh potekajo tekmovanja v malem nogometu, šahu, streljanju in kegljanju.

J. CIMERMAN

PODNART

V spomin na prve ljudske volitve

V spomin na 16. november leta 1944, ko je OF na območju KS Podnart organizirala in izvedla prve ljudske volitve, praznujejo v tej krajevni skupnosti vsako leto v novembru krajevni praznik. Letos bodo proslavili ta praznik zelo slovesno. Osrednje praznovanje bo 26. novembra, dan kasneje pa bodo izročili prometu cesti Dobravica – Češnjica in češnjiški most. Istočasno bodo izročili namenu nov most čez Lipnico.

Prireditve v okviru krajevnega praznika so se začele že 12. novembra.

CIRIL ROZMAN

TOLMIN

Spominski pohod na Matajur

V počastitev spomina na 30 padlih borcev Bazoviške brigade, (padli so 8. in 9. novembra 1943) je bil organiziran spominski pohod na Matajur. Pobudo za pohod so dali komisija za razvijanje tradicij NOB pri občinskem odboru ZZB NOV Tolmin in planinski društvi Kobarid in Cedad. Letošnji spominski pohod, ki je bil 13. novembra in bi moral potekati iz beneške vasi Mašeri do vrha Matajurja, je nekoliko okrnilo zelo slabo vreme. Po Matajurju in ostalih hribih je celo zapadel sneg. Pravzaprav je bilo tako kot pred 34. leti, ko so brigado obkolile in napadle močne nemške SS enote, bataljon Kraških lovcev, večji del 71. divizije ter 500 vojakov 314/163 divizije, ko je Bazoviška brigada taborila v vasi Matajur, Pečnje in Medveži v Slovenski Benečiji.

Kljub zelo neugodnemu vremenu se je deset članska delegacija povzpela na vrh Matajurja in se oddolžila spomenu na padle. Kasneje so se udeleženci pohoda zbrali v vasi Matajur, na grobnico so položili venec, na zaključni svečanosti pa je spregovoril tovariš Ivan Kurinčič. Za njim je povzel besedo profesor Černo, predsednik društva »Ivan Trinko«. Spregovoril je o osimskih sporazumih in o pravicah, za katere si prizadevajo beneški Slovenci. Zbrane sta pozdravila še tovariša Bernjak in Birtič, Minka Lučova iz Livka in Ida Kikova iz Livških Ravni (nekdanji skojevki) pa sta zapeli partizansko pesem.

I. K.

VERONA

Obisk italijanskih partizanov

Skupina 110 italijanskih partizanov je obiskala nekatere spomenike NOB v Sloveniji. Predstavniki organizacije ANPI iz Verone in Vicenze ter predstavniki organizacije »dobrovoljcev svobode« iz Verone, pod vodstvom predsednikov Renata Buttorinija, Sergija Caneva in Aleksandra Canestrarija so v soboto 12. novembra obiskali bolnišnico Franjo. Pred spomenik padlim v Cerknem so položili venec. Na poti so jih spremljali predstavniki organizacije ZZB NOV Cerkno. Obiskali so tudi Ljubljano in spomenik žrtvam na Urhu. V imenu mestnega odbora ZZB NOV Ljubljane jih je pozdravil podpredsednik Vladimir Šenk-Gaber. Orisal jim je boj jugoslovanskih narodov, spregovoril pa je tudi o dogodkih v zvezi s spomenikom na Urhu.

Skupina italijanskih partizanov si je ogledala v Ljubljani Muzej revolucije. Po obisku je bil sprejet predlog za še tesnejše sodelovanje organizacij italijanskih partizanov in ZZB NOV mesta Ljubljane.

Nekaj dni pred tem je obiskala bolnišnico Franjo skupina 85 italijanskih partizanov iz province Treviso. Vodil jih je sekretar Luigio Casagrande. Organizacija ANPI iz province Treviso že petnajst let tesno sodeluje z organizacijo ZZB NOV Ljubljana.

V. Š. G

Seja zveznega odbora ZZB NOV

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je na sedemnajsti seji, ki je bila 23. novembra, obravnavalo informacijo o pogovoru tovariša Tita z delegacijo zveznega odbora ob 30-letnici ZZB NOV Jugoslavije, družbenopolitično dejavnost organizacije in članov ZZB NOV v pripravi na volitve, informacijo o prenehanem delovnem razmerju borcev po sili zakona, informacijo o stanju grobov in spominskih obeležij borcev NOV v Avstriji, potrditev odlokov o dodelitvi plaketa ZZB NOV Jugoslavije ter še nekatera druga vprašanja.

Obširneje bomo o seji poročali v naši naslednji številki.

KRANJ

Uspešno opravljene izpiti

V kranjski občini se že vsa leta namenja izredno velika skrb izobraževanju rezervnih vojaških starešin. Za to se poleg občinskega odbora ZRVS močno zavzema tudi Oddelek za ljudsko obrambo, občinski štab za TO ter poveljstvo garnizije JLA. Tudi letos je bilo tako. Prav pred dnevi je večje število rezervnih vojaških starešin opravilo izpite po celotnem izobraževanju in predavanjih, ki jih je pripravil občinski odbor ZRVS Kranj v sodelovanju s prej omenjenimi dejavniki.

Letos so se rezervni vojaški starešine na predavanjih seznanili z zakonom o ljudski obrambi SRS, ter nekaterimi poglavji iz zakona o notranjih zadevah, zlasti tistimi, ki obravnavajo družbeno samozaščito in narodno zaščito, organizacijo ognjenega sistema v zasedi in obrambi ter s topografijo. Prav topografija je bila namreč v preteklosti pri mnogih starešinah šibka točka. Praktični del izpitov so rezervni vojaški starešine opravili že aprila in maja, ko so imeli orientacijske pohode z reševanjem taktične naloge in risanjem skic ognjenega sistema, teoretični del pa v oktobru. Tokrat so morali rezervni vojaški starešine odgovorjati na vprašanja iz taktike, topografije, oborožitve, zakona o LO SRS ter družbeno politični tematiki. Ob tej priložnosti so tudi streljali z vojaško pištolo.

Izpiti so pokazali, da so se kandidati nanje dobro pripravili. Za to imajo prav gotovo zasluge tudi osnovne organizacije ZRVS, v katerih so se starešine pripravljali, seveda pa prav tako predavatelji, ki so vsi iz vrst rezervnih vojaških starešin in so znali predvideno snov slušateljem zelo dobro posredovati. Tudi udeležba na izpitih je bila dobra, saj se jih je udeležilo več kot 90 odstotkov rezervnih vojaških starešin. Tisti, ki so bili tokrat iz kakršnegakoli razloga zadržani, jih bodo opravljali nekoliko kasneje.

Podobno obliko izobraževanja bodo rezervni vojaški starešine pripravili tudi prihodnje leto. Prav zdaj pripravljajo programe izobraževanja. Pri tem jim bodo veliko koristile letošnje izkušnje.

Osnovne organizacije ZRVS v kranjski občini bodo imele v prihodnjih tednih tudi svoje volilne konference, na katerih bodo pregledali delo v preteklem obdobju in si začrtali smernice za bodoče.

V občini Kranj pa se pripravljajo tudi na delno reorganizacijo organizacije ZRVS. V krajevnih skupnostih kjer je bilo doslej več osnovnih organizacij ZRVS, bodo ustanovili tudi krajevne organizacije ZRVS. Poleg teh pa bodo ustanovili tudi štiri nove krajevne organizacije in dve osnovni organizaciji ZRVS. Tako bo lahko delo organizacij še uspešnejše.

ŠMARTNO OB PAKI

Padli za našo Štajersko in Koroško

Občinska zveza borcev za severno mejo je priredila minulo nedeljo spominsko svečanost za padle v bojih za našo Štajersko in Koroško. Proslava je bila pred spomenikom padlih v prvi svetovni vojni. Zbranim je spregovoril tovariš Škrabar iz Šoštanja, na svečanosti pa so sodelovali učenci osnovne šole in domači pevski zbor pod vodstvom tovariša Klančnika. Na proslavi so sodelovali tudi člani borčevske organizacije s svojimi prapori ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij.

ZORKO KOTNIK

CELJE

Seja Domicilnega odbora 5. prekomorske brigade

Pred nedavnim je bila v Celju razširjena seja domicilnega odbora 5. prekomorske brigade, ki deluje pri občinskem odboru ZZB NOV. Sejo je vodil predsednik odbora Stane Mahne, nekdanji komandant omenjene partizanske brigade. Seje so se udeležili predstavniki pododborov, ki delujejo v osmih središčih Slovenije.

V poročilu o delu v letu 1977 je bilo ugotovljeno, da je bilo opravljeno veliko koristnega dela. Med drugim je bil organiziran izlet v Gospič ter kraje v Liki, Gorskem Kotaru in Hrvatskem primorju. Domicilni odbor je organiziral tudi tovariško srečanje borcev v Celju (avgusta letos). Precej truda je bilo vložnega v delo v zvezi z razvijanjem tradicij NOV, reševanjem nekaterih zadev delovne dobe itd. Domicilni odbor je namenil potrebno pozornost dodatnemu zbiranju zgodovinskega gradiva za knjigo »Spomini borcev 5. prekomorske brigade«. Dana je bila pobuda, naj nekdanji udeleženci NOB pišejo svoje spomine in jih pošiljajo na naslov domicilnega odbora v Celju.

Na seji je domicilni odbor sprejel program dela za prihodnje leto. Predviden je obisk Vinice (aprila 1978) in kraje na Dolenjskem, kjer je brigada aprila 1944 prešla reko Kolpo in nato bila vključena v slovenski 7. korpus. Načrtovana je bila organizacija tovariškega srečanja v Mariboru (septembra 1978) v počastitev 34. obletnice slovenske brigade v zavezniškem tovarištvu v Angliji (ime 5. prekomorska brigada je dobila šele po prihodu v domovino in ob reorganizaciji jeseni 1944).

Odbor bo dal pobudo, da bi v Gospiču postavili spominsko obeležje v spomin na padle borce vseh enot, ki so sodelovale v tamkajšnjih bojih.

ALBERT KLUN

KOPER

Lep sprejem pred spomenikom

Tukajšnji učenci so prijetno presenetili člane odporniškega gibanja v letih 1941–45 iz Avstrije, ko so jim pripravili lep sprejem pred spomenikom padlih v NOV. Člani odporniškega gibanja iz Avstrije so bili gostje obalno-kraškega odbora ZB NOV. Med drugim so si ogledali tudi spomenika v Marezigah in Pobegih.

LILIJA BOGOMIL

MEDVODE

Slovesnost ob Dnevu republike

Društvo upokojencev iz Medvod je priredilo v prostorih Kluba upokojencev pogostitev za svoje najstarejše člane. Slovesnost je bila v okviru praznovanja Dneva republike. Tajnica društva jim je zaželela veliko zdravja in lepih jesenskih dni. Učenci osnovne šole Franca Bukovca iz Preske so izvedli kulturni program pod vodstvom profesorja Janeza Tometa.

V. BOVCON

AJDOVŠČINA

Spomenik padlim na Planini

Dne 27. novembra letos bomo odkrili spomenik, ki bo nekako ponazoril široko obsegajoče organizirano delovanje tukajšnjega prebivalstva med NOB. Izdelan je iz kamna »Lipica« in je delo »Kraškega zidarja« iz Sežane. Sam spomenik je veljal osem starih milijonov dinarjev. Visok je skoraj dva metra in pol, na podstavku pa je napis, posvetilo padlim: »Za nas več dati niste mogli«, na drugi strani pa je zapisano »Slava vam«. V dveh vrstah so napisana imena 24 padlih borcev in deset žrtev fašističnega nasilja. Za spomenik smo zbirali prostovoljne prispevke nekaj pa so prispevale delovne organizacije.

Naša vas je, kot mnoge primorske vasi, doživela med NOB vse grozote fašističnega in nacističnega terorja. Poleg številnih, ki so dali na tem območju svoja življenja za svobodo, sta dva naša vaščana padla pri obrambi Vrhovnega štava 25. maja 1944.

IVAN PETRIČ

V. Š.-G.

LJUBLJANA

Petintrideset let delavske enotnosti

Sedmega novembra je minilo 35 let, ko je bila v Ljubljani, v Ipavčevi ulici 6 za Bežigradom, konferenca delavske enotnosti, ki jo je v imenu KPS vodil Boris Kidrič. Strokovne sindikate je na tej konferenci zastopal Franc Svetek, krščanske socialiste pa Tone Toman in Stane Kovač. Teze, ki so bile za to konferenco napisane v Kočevskem Rogu poudarjajo, da je slovensko delavstvo, ki ga predstavljajo KPS, skupina krščanskih socialistov in predstavniki strokovnih organizacij prevzelo vodilno vlogo v NOB in postalo borbeno jedro OF in slovenske partizanske vojske. Konferenca se je konstituirala v odbor delavske enotnosti Slovenije ter imenovala člane predsedstva glavnega odbora delavske enotnosti Franca Leskoška-Luko, Toneta Fajfarja in Franca Svetka. Sklenili so tudi izdajati časopis »Delavska enotnost«.

V spomin na te dogodke, bo v Ljubljani, v četrtek, 24. novembra osrednja slovesnost pred hišo v Ipavčevi ulici. Predsednik republiškega sveta ZSS Janez Barborič bo ob tej priliki odkril spominsko ploščo in imel tudi slavnostni govor.

Hkrati z odkritjem spominske plošče, bo posebna delegacija odkrila spominsko ploščo še na Osojni poti 3, kjer je bila pred vojno redakcija »Delavskega obzornika«, ki so ga urejali Franc Leskošek-Luka, Tone Cufar in Rudolf Rojc.

Proslava ob jubileju bo opozorila tudi na uspehe, ki jih je dosegel delavski razred v svojem revolucionarnem boju in kakšne so pri tem naloge naslednice pred 35. leti ustanovljenega enotnega in revolucionarnega delavskega gibanja – Zveze sindikatov.

Ob proslavi bo izšla posebna številka »Delavske enotnosti«, ki bo posvečena 35-letnici delavskega gibanja in izhajanja »Delavske enotnosti«, hkrati pa bo tudi opozorila na uspehe delavskega gibanja v 35-letnem revolucionarnem boju ter vlogo in naloge sindikatov v sedanjem času.

TOLMIN

Članski sestanek

Minuli petek so člani organizacije ZB NOV v Tolminu napolnili dvorano doma JLA, da bi izvolili še enega delegata za občinsko konferenco.

Zbranim je sekretar občinske konference SZDL Jan Stane predaval o družbeni samozaščiti, sekretar OK ZK Dušan Jug pa o naši notranji in zunanji politiki. Poslušalci so izrazili željo, da bi bila takšna predavanja večkrat.

Slavko Bizjak je poročal o regionalnem posvetovanju v Lipici, za tem pa sta s Francetom Brešanom odgovarjala članom na neposredna vprašanja iz borčevske zakonodaje.

Predsednik Ludvik Lipušček je dal med razpravo članom nekatere napotke in pojasnila. Beseda je stekla tudi o zdravniških pregledih in o letošnji žalni komemoraciji, ki kljub prizadevanju odbora programsko ni povsem uspela. Člani so se zavzemali tudi za večjo aktivnost mestne organizacije SZDL.

RAFAELA DOLENC

GRIŽE

Ob 10-letnici društva v Bosno

Posnetek Sutjeske leta 1943

Na proslavi ob 10-letnici Planinskega društva Žalec, so podelili tudi značke za prehojeno transverzalo Velika in Mala Sutjeska. Planinci PD Zalec, Zabukovica in od drugod že dalj časa hodijo po Jugoslovanski planinski transverzali. Letošnje poletje so se napotili v Bosno. Ob tej priložnosti so se ustavili tudi na Tjentištu – prehodili so obe transverzali Sutjeske, ki sta jih popeljali do vseh znanih krajev iz četrte sovražnikove ofenzive (Zelengora, Savin grob...).

FRANC JEŽOVNIK

BLED

Proslava oktobrske revolucije

Ob 60-letnici velike oktobrske revolucije je komite OK ZK Radovljica pripravil v ponedeljek, 7. novembra popoldne v dvorani hotela Svoboda na Bledu proslavo, ki se jo je poleg številnih članov izvršnih organov DPO, skupščine, izvršnega sveta in SIS udeležil tudi edini preživeli udeleženec oktobrske revolucije iz občine – Franc Mežek iz Slatne pri Begunjah.

O pomenu in daljnosežnih posledicah revolucije na nadaljnji razvoj socializma v svetu in pri nas je govoril član sveta za LO, varnost in družbeno samozaščito SO ter član predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Radovljica Slavko Staroverski. Francu Mežku sta sekretar komiteja Jože Bohinc in predsednik skupščine ing. Leopold Pernuš ob tej priložnosti podelila spominska darila.

V bogatem kulturnem programu posvečenem velikemu Oktobru so nastopili harmonikarski orkester glasbene šole pod vodstvom Jožeta Ažmana in recitatorji Linhartovega odra iz Radovljice.

JR

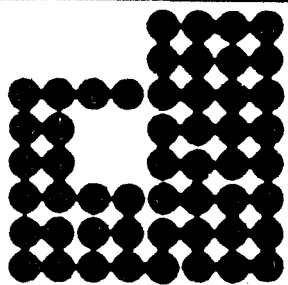
RADOVLJICA

Program dela ZRVS

V torek 15. novembra letos je bila v Radovljici redna seja predsedstva ZRVS na kateri so razpravljali o predlogu pravil krajevnih organizacij in občinske organizacije ZRVS. Dogovorjeno je bilo, da bodo pravila krajevnih organizacij sprejemale le-te v prvem tromesečju leta 1978 na rednih konferencah. Še letos v mesecu decembru pa bodo sprejele pravila občinske organizacije na rednih konferencah. Decembra letos bodo izpiti za rezervne starešine iz občine Radovljica.

Osrednja občinska proslava, tako je bilo sklenjeno na seji ob dnevu JLA bo 21. decembra v kino dvorani, slovesnosti s tem v zvezi pa bodo tudi v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela.

CIRIL ROZMAN

DELO

Časopisno
in grafično
podjetje, Ljubljana

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije,
razglednice, prospekte in reklamne
tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v
najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za
večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »Delo«.
Telex, štirinajstdnevnik, Naši razgledi,
revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana,
Zabavnik.

TEKSTILNA TOVARNA

»OKROGLICA«

65293 VOLČJA DRAGA

TELEX 34 384 YU TEKSTO – TELEFON:
N. C. (065) 53-018, 53-044 – VODJA KOM.
SEKTORJA 53-087 – PRODAJA 53-094 –
ŽELEZNIŠKA POSTAJA VOLČJA DRAGA

Delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem
pristrčno čestitamo za
29. november – dan
republike

Pekarna in slaščičarna Ruše

Vedno na zalogi sveži kruh in pecivo.

Delovnim ljudem čestitamo za 29.
november

Klavnica in mesarija p. o. Ruše

čestita delovnim ljudem za dan
republike.

Vsak dan sveže meso in mesni
izdelki.

Železniško gospodarstvo

ŽELEZNIŠKO TRANSPORTNO
PODJETJE
LJUBLJANA n. sol. o.

PROMETNA SEKCIJA POSTOJNA, TOZD
o. sol. o.
POSTOJNA, Kraigherjeva 11.

čestita vsem delovnim
ljudem, poslovnim
prijateljem in vsem borcem,
aktivistom in simpatizerjem
NOV – za dan republike 29.
november.

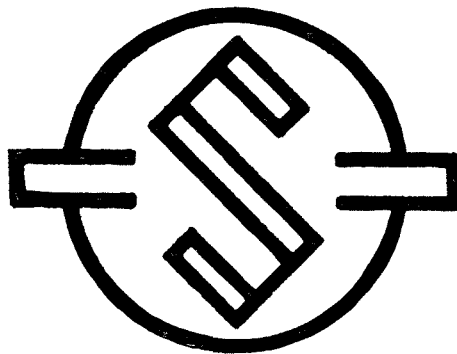
Nudimo sodoben in hiter
prevoz blaga po železnici

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA
SLOVENIJA

SKUPŠČINA OBČINE TREBNJE

z vsemi družbenopolitičnimi
organizacijami

čestita delovnim ljudem in
vsem nekdanjim borcem,
internirancem, aktivistom
in simpatizerjem NOV,
posebej še mlademu
pokolenju, ob letošnjem
prazniku 29. NOVENBRU –
dnevu republike

SATURNUS

– kovinsko predelovalna industrija, embalaža, avtooprema

LJUBLJANA, Ob železnici 16.

čestita delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in borcem ob
dnevu republike – 29. novembru.

63001 CELJE
JUGOSLAVIJA

Ipavčeva ulica 18
Poštni predal 51
Telefon 25-110, 25-134, 25-145
Telex 33548 YU ETOL
Ziro rač. 50700-601-10168

ETOL-IFF Celje proizvaja arome
za alkoholno, brezalkoholno in
konditorsko industrijo, naravna
eterična olja, sadne koncentrate,
parfemska olja za milno-kozme-
tično industrijo, sadne paste za
jogurte in sladolede, naravne in
sintetične barve za prehrabeno
industrijo, začimbe, destilate-ek-
strakte, arome za krmila, sirupe
in tobačne arome.

Gozdno gospodarstvo Celje

63000 CELJE
LJUBLJANSKA 13, H. C. 22 055

Ob dnevu republike
29. novembru česti-
tamo vsem delovnim
ljudem in poslovnim
prijateljem.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Zbirka »Neuvrščeni«

Založba v novi zbirki »Neuvrščeni« zajema zapleteno problematiko, predvsem gospodarsko, s katero se morajo ukvarjati neuvrščene države v svojem razvoju. V letošnji program smo uvrstili dva domača in dva tuja avtorja. Knjiga Ivana Bratka je pričevanje udeleženca konference neuvrščenih v Colombu; avtor se celovito dotika spleta vprašanj našega časa. Knjiga Marka Vrhunca govori o krizi sedanjega svetovnega ekonomskega sistema in o zahtevi po novi mednarodni gospodarski ureditvi. Angleški publicist Sampson pripoveduje zgodbo naftnih koncernov in o prebujanju tretjega sveta. Zieglerjevo delo pa je ostra kritika švicarske družbe in politike, Švice kot sestavnega dela svetovnega imperialističnega sistema.

Ivan Bratko:
OKROGLA MIZA
Br. 75 din

Anthony Sampson:
SEDEM SESTER
Br. 140 din

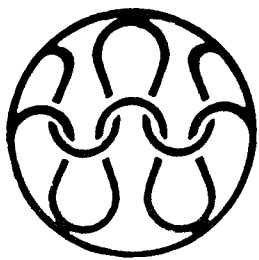
Marko Vrhunec:
**NOVA MEDNARODNA
GOSPODARSKA UREDITEV**
Br. 65 din

Jean Ziegler:
NEOPOREČNA ŠVICA?
Br. 120 din

**Komplet vseh 4 knjig: 330
din**

Knjige dobite v vseh knjigarnah,
pismeno pa jih lahko naročite na naslov

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Mestni trg 26, Ljubljana

Pletenina

tovarna trikotažnih izdelkov

PLETENINA

LJUBLJANA, Zaloška c. 14.

čestita vsem delovnim
ljudem in poslovnim
prijateljem za 29.
november dan republike z
najboljšimi željami za
nadaljni napredek in
blaginjo našega
delovnega človeka.

LASTNA SUROVINSKA
BAZA

lastni vinogradi
lastni sadovnjaki
lastne poljedelske
površine

po področjih za
posamezne vrste vin
žganih pijač
ter brezalkoholno
dejavnost

SPECIALIZIRANA
PROIZVODNJA

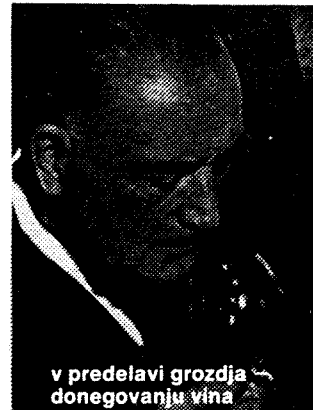

Danes ime Slovin pomeni:
enega največjih jugoslovanskih pridelovalcev vseh vrst vin
pomembnega proizvajalca žganih pijač
največjega proizvajalca brezalkoholnih pijač
poleg tega še:
kmetijstvo s poljedelstvom in živinorejo, vinogradništvom,
sadjarstvom in predelavo, trgovino, uvoz-izvoz, gostinstvo.

SODOBNA
TEHNOLOGIJA

nove polnilne linije, nove
in modernizirane kleti
stalna kontrola kvalitete
dostavni park po vsej
državi

v predelavi grozdja
donegovanju vina

STOLETNA TRADICIJA
IN NOVA SPOZNANJA

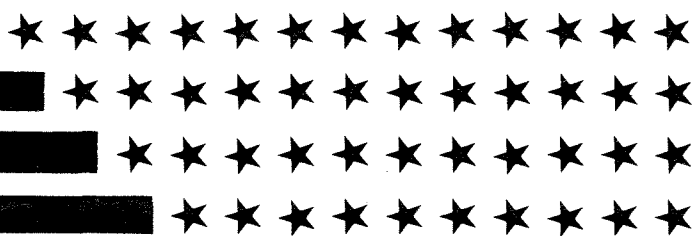
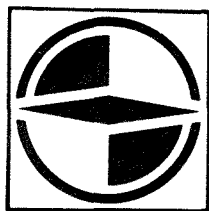
ZSS

REPUBLIŠKI ORGANI SINDIKATA
IN ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE

čestitajo vsem delovnim ljudem naše
socialistične domovine, delovnim
kolektivom, vsem samoupravljavcem,
borcem, aktivistom in simpatizerjem

**NOV
ZA DAN REPUBLIKE – 29.
NOVEMBER!**

**KOMPAS
JUGOSLAVIJA
čestita ob
dnevu republike
vsem svojim
sedanjim in
bodočim
sopotnikom**

ZMAJ

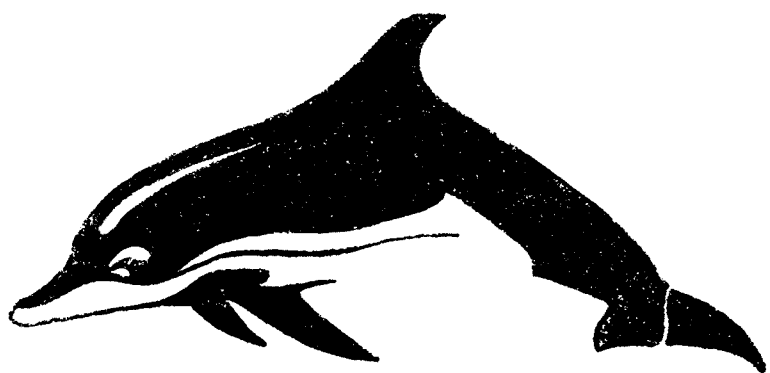
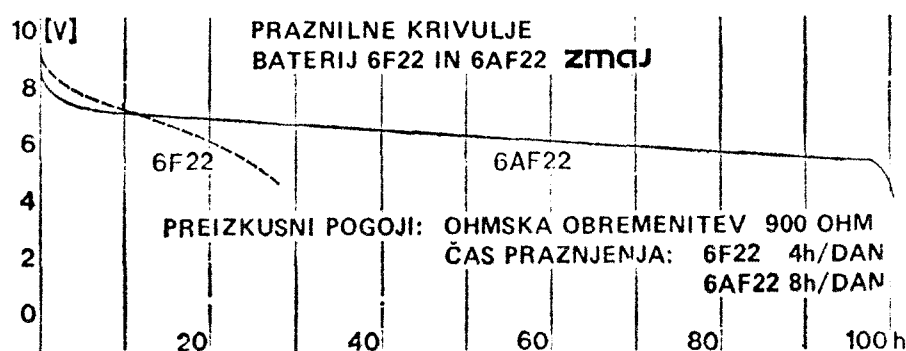
ISKRA – tovarna baterij
ZMAJ, Ljubljana Šmartinska 28

BATERIJA 6 AF 22 – ZMAJ

je mala 9-V baterija za napajanje tranzistorskih sprejemnikov, žepnih kalkulatorjev, TV-pilotov in drugih naprav z majhno porabo električne energije. Maksimalne dimenzije baterije so $26,5 \times 17,5 \times 48,5$ mm. Baterija je sestavljena iz šestih alkalnih celic sistema zrak-cink z visoko gostoto energije. Kapaciteta baterije je 700 mAh in vsebnost energije 4500 mWh kar je izredno visoko za baterije teh dimenzij in približno trikrat več od baterij tipa Leclanche.

Baterije 6AF22 ZMAJ so predvsem primerne za uporabo v aparatih, ki rabijo majhne moči – manj od 150 mW in majhne tokove – pod 25 mA, zato jih ni dovoljeno preizkušati z močnejšimi obremenitvami.

Zaradi boljše skladiščne obstojnosti so baterije hermetično zaprte v PVC folijo. Ko odstranite folijo, je baterija pripravljena za uporabo.

KB KOPER

Vsem delovnim ljudem,
poslovnim prijateljem
varčevalcem in delovnim
kolektivom iskreno čestitamo
za dan republike – 29.
november.
Z varčevanjem koristimo sebi
in skupnosti.

Socialistična republika Slovenija

**SKUPŠČINA OBČINE
LJUBLJANA-VIČ-RUDNIK**

LJUBLJANA, Trg mladinskih delovnih brigad 7.

in družbeno politične organizacije

prisrčno čestitajo vsem
občanom in delovnim ljudem
za 29. november – DAN
REPUBLIKE.

Za vizijo jutrišnjega dne so
potrebni še napor, ki jih bo s
skupnimi močmi vsak dan
manj.

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA
SLOVENIJA

SKUPŠČINA OBČINE LJUBLJANA-BEŽIGRAD

Občinski odbor ZZB NOV
Občinski odbor ZRVS
Občinska konferenca ZKS
Občinska konferenca SZDL
Občinski sindikalni svet
Občinska konferenca ZSMS
in druge družbenopolitične
organizacije

**čestitajo vsem borcem,
aktivistom in
simpatizerjem NOV,
delovnim ljudem in
kolektivom za DAN
REPUBLIKE – 29.
november.**

29. november 1943 in 1945 sta prelomnica
v našem življenju in hotenju rodov, ki so
neizmerno trpeli za današnjo
socialistično, enakopravno in
neuvrščeno domovino Jugoslavijo. Žrtve
niso padle zaman. Sadovi teh žrtev je
današnja stvarnost – samoupravna
socialistična Jugoslavija.

**S PONOSOM V SRCU
NAZDRAVIMO DNEVU
REPUBLIKE**

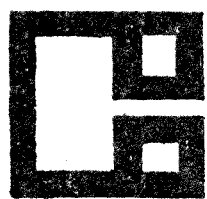
Podjetje za PTT
promet
KOPER

čestita vsem delovnim
ljudem in poslovnim
prijateljem ob dnevu
republike – 29.
novembru. Z svojimi
storitvami in uslugami
vedno v službi
delovnega človeka

SKUPŠČINA OBČINE
HRASTNIK

z vsemi družbenopolitičnimi
organizacijami

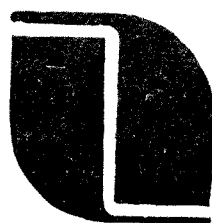
čestita delovnim
ljudem in kolektivom
ob letošnjem jubileju
republike – 29.
novembru

Gradbeno industrijsko podjetje
BETON – ZASAVJE s svojimi TOZD

Zagorje ob Savi, cesta Zmage 33.

Delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem naše iskrene čestitke
z najboljšimi željami za 29.
november – DAN REPUBLIKE.

novoles

lesni kombinat
novo mesto - straža
tozd strojna industrija
in gradbeni material
SIGMAT brestanica
n. sol. o.

Prisrčno
čestitamo za
DAN
REPUBLIKE
– delovnim
ljudem in
poslovnim
prijateljem.

SKUPŠČINA OBČINE
SLOVENJ
GRADEC

z vsemi družbenopolitičnimi
organizacijami

čestita delovnim
ljudem in borcem ob
letošnjem
praznovanju dneva
republike – 29.
novembru.

Železniško gospodarstvo
PROJEKTIVNO PODJETJE
LJUBLJANA

čestita vsem delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem za dan
republike – 29. november

Socialistična republika
Slovenija

SKUPŠČINA OBČINE LJUBLJANA- MOSTE-POLJE

LJUBLJANA, Proletarska 1.

in vse družbenopolitične
organizacije

**najprisrčneje
čestita za 29.
november –
dan republike**

Pozdravljamo vse
preživele borke,
borce, aktiviste in
simpatizerje NOV,
ki so delovali v
času NOB na
našem področju.

Delovni ljudje, ki
ste steber naše
današnje
socialistične
družbe, vam je
dana zgodovinska
vloga pri
samoupravljanju z
vsem družbenim
imetjem.

**NAJ ŽIVI
NAŠ VELIKI
DAN – DAN
REPUBLIKE**

Socialistična republika
Slovenije

SKUPŠČINA OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM

z vsemi
družbenopolitičnimi
organizacijami

**čestita ob
letošnjem
jubileju dneva
republike vsem
delovnim ljudem
in kolektivom z
najboljšimi
željami za
osebno srečo,
napredek in
blaginjo našega
delovnega
človeka.**

Socialistična republika
Slovenije

SKUPŠČINA OBČINE KOPER

in družbeno politične
organizacije

**čestita vsem borcem,
delovnim ljudem in
kolektivom ob letošnjem
jubileju dneva republike
– 29. novembru.**

Socialistična republika
Slovenija

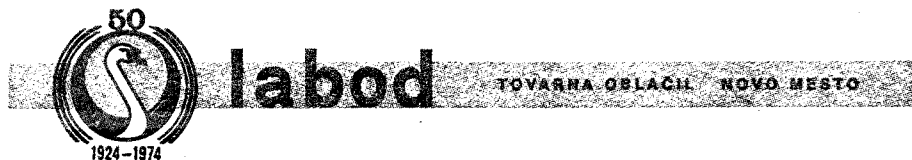
SKUPŠČINA OBČINE LJUBLJANA- ŠIŠKA

LJUBLJANA, Trg prekomorskih brigad 1.

in vse
družbenopolitične
organizacije

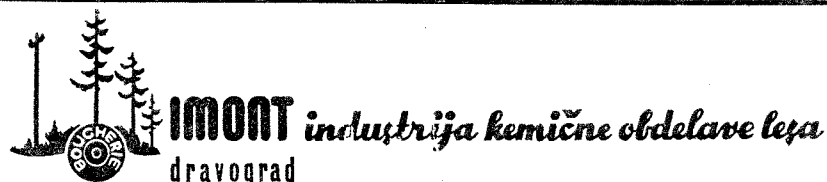
**čestitajo vsem
občanom in
delovnim
ljudem za DAN
REPUBLIKE –
29. november**

Dan republike
praznujemo v
velikih naporih za
stabilizacijo
gospodarstva in
vsega našega
družbeno-
političnega
življenja, ki že
dajejo vidne
rezultate. Kot
vedno bomo tudi
to pot premagali
vse težave na poti
k lepšemu in
bogatejšemu
življenju našega
delovnega
človeka.

TOZO DELTA, Ptuj, Rogoznica — Dornavska 6

Vsem borcem, delovnim ljudem in poslovnim prijateljem iskreno čestitamo za dan republike.

UPRAVA: telefon: direktor (062) 83-362 — telefoni: komercialna (062) 83-039 — IMPREGNACIJSKI OBRAT: OUIŠKI vrh telefon: (062) 83-093 — telegrafi: IMONT DRAVOGRAJ — tekoči račun: SDK DRAVOGRAJ 51820-601-12854 — Poštna št. 62370

izdeluje impregnirane TT in elektro droge, impregnirane vrtno ograje in elemente.

Specializirane modne prodajalne

nudijo bogato izbiro modnega blaga ZA JESEN IN ZIMO in sicer:

- razne jesenske in zimske modne tkanine,
- moška, ženska in otroška oblačila,
- pletenine,
- perilo,
- volno za pletenje,
- zavese, preproge itd.

Za nakup se priporočajo modne prodajalne VOLNA Ljubljana.

GP Tehnika — TOZD

čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob letošnjem jubileju dneva republike — 29. novembru.

Tovarna usnja, Slovenj Gradec • Poštni predal 10

Ustanovljeno 1850

Brzojavke:
Usnjarna
SLOVENJ GRADEC,

Telefon:
Sl. (062) 84-451
Telefex: 33187

TOZD UTEKS

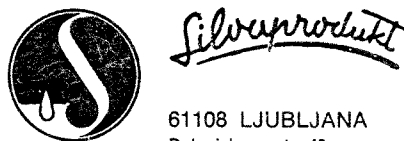
podplatno usnje, tehnično usnje
okvirici za čevlje
montažni podplati

TOZD NTU

gumirana žima za pohištvno in avtomobilsko industrijo
poliuretanski izdelki

TOZD KO-SI BLAZINE

plošče iz lateksiranega kokosa in sisala

61108 LJUBLJANA
Dolenjska cesta 42

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem čestitamo za 29. november — DAN REPUBLIKE

Gradbeno podjetje

STAVBAR, Maribor

TOZD GRADBENIŠTVO
»DRAVA« PTUJ

čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob dnevu republike — 29. novembru

VIATOR LJUBLJANA
TOZD HOTELI NA
KOROŠKEM
Ravne na Koroškem

Priporočamo obisk hotelov
RIMSKI VRELEC Kotlje
PENSION Poljana
HOTEL PLANINKA Črna

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem priskrbo čestitamo za DAN REPUBLIKE

Gostilna

HORVAT DANIJEL
Gorišnica pri Ptuj

čestita vsem borcem NOV in občanom za dan republike in se priporoča za obisk v teh prazničnih dneh. Solidna postrežba, zmerne cene.

Vabljeni

Vsem občanom in delovnim ljudem naše iskrene čestitke ob dnevu republike 29. novembru

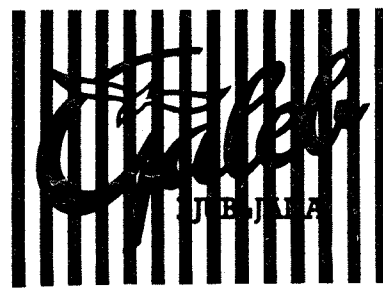
SKUPŠČINA OBČINE
ŠENTJUR

IZVRŠNI SVET SKUPŠČINE OBČINE
ŠENTJUR
OBČINSKA KONFERENCA SZDL
ŠENTJUR
OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
ŠENTJUR
OBČINSKA KONFERENCA ZKS
ŠENTJUR
OBČINSKA KONFERENCA ZSMS
ŠENTJUR
OBČINSKI SINDIKALNI SVET
ŠENTJUR

SKUPŠČINA OBČINE
ORMOŽ

Občinski odbor ZZB NOV Ormož
Občinski odbor ZRVS Ormož
Občinska konferenca ZKS Ormož
Občinska konferenca SZDL Ormož
Občinski sindikalni svet Ormož
Občinska konferenca ZSMS Ormož

in druge družbenopolitične organizacije čestitajo vsem delovnim ljudem za 29. november — dan republike.

Trgovsko podjetje

GALEB

Ljubljana, Mestni trg 21.

čestita vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in borcem za dan republike.

kmetijska zadruga postojna a. o. o.

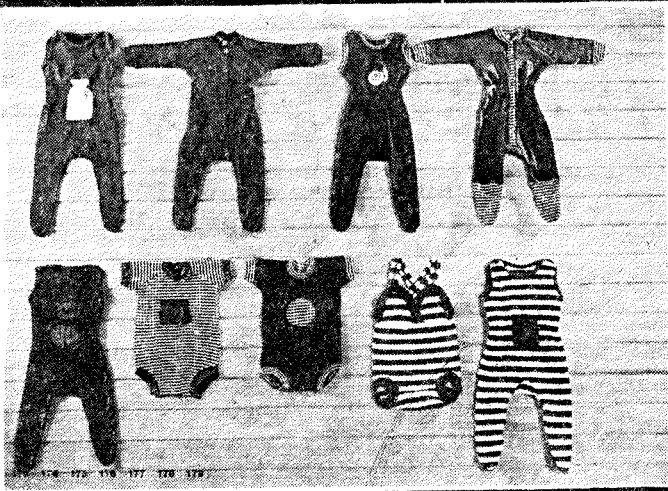
Postojna

TELEFON: HISNA CENTRALA 21 181 — KOMERCIJALA 21 000 — TEHNIČNI SEKTOR 22 105

čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob 29. novembru — dnevu republike.

BET!

Uredništvo in uprava

Borcem 13. SNOUB »Mirka Bračiča«

Prosimo borce 13. SNOUB »Mirka Bračiča«, ki bi lahko potrdili navedbe **Mileta Rukavine iz Bihaća, ki je bil kot borec Bračičeve brigade ranjen oktobra 1944, in Borisa Sergejeviča-Volčena, državljana ZSSR in komandirja ruske čete jurišnega bataljona Bračičeve brigade, ki je bil ranjen 8. maja 1945 pri Železni Kapli.**

Prosim, da podatke pošljete na naslov: **Odbor 13. SNOUB Mirka Bračiča, 61000 Ljubljana, Vrtača 11.**

Borcem 10. SNOUB »Ljubljanske«

Obveščamo borce 10. SNOUB »Ljubljanske«, da smo v prostorih republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije (Ljubljana, Vrtača 11) uvedli dežurno službo in sicer vsako sredo od 15. do 17. ure. V tem času lahko dobite informacije tudi po telefonu: (061) 20-440.

Poziv borcem Kokrškega odreda

Pripadnike, borce in starešine Kokrškega odreda (prve in druge seštave) prosimo, da zaradi dokončne vsebine seznama, ki bo sestavni del odredove kronike, pošlje-

jo na dopisnici naslednje podatke:

- ime in priimek
- rojstne podatke
- bivališče
- prihod v odred (enoto) v katerega je bil razporejen (mesec, leto)
- iz katere enote je prišel v Kokrški odred.

Odbor hkrati prosi vse, ki imajo kakršenkoli zgodovinski dokument iz narodnoosvobodilnega boja, vezan na Kokrški odred, da ga pošljejo. Objavili bi ga v kroniki.

Podatke pošljite na naslov: **ZZB NOB Tržič, za Odbor Kokrškega odreda, 64290 Tržič**

Javite se!

Prosim vse tovarišice in tovariše, ki so med narodnoosvobodilnim bojem opravljali šifersko delo v vojaških in civilnih enotah, da sporoče svoj naslov na: **Štefka Kolar, Kidričeva 15, p. Ljubljana.**

Odbor vezistov in šifrerjev NOV S

Poizvedba

Iščem tovariše, ki so bili skupaj z menoj avgusta leta 1943 odpeljani v delovno taborišče v Tirole, v Salzburg (spominjam se samo tovariša Puharja, eden izmed njih je pozneje padel) in oktobra leta 1943, ko so nas odpeljali na Češko v Tomazlice, pa v Prago. Od tu sem ušel (skupaj s še petimi tovariši) in se julija 1944 pridružil borcem Slandrove brigade.

**Vinko Ravnikar,
Novo polje c. VII./125
p. Ljubljana**

Brankova vojna taktika

Pri napadu na Banjalu-ko januarja 1944. leta je bil z enotami četrte divizije tudi Branko Čopić. Naše enote so prodrle v središče mesta, vendar so se morale umakniti zaradi nenadnega napada nemških tankov.

Ko se je Branko vračal iz akcije, je pripovedoval o svojih vtisih iz tega boja:

– Nastopam s šesto brigado. Prodiram. Trdno držim pobudo v rokah. Pokaže se učiteljska šola. Moja šola. In ravno ko sem nameraval po tolikih letih ponovno stopiti čez prag svoje šole, zagledam nemške tanke.

– Aha! Kaj bo pa zdaj? vskoči eden izmed pazljivih poslušalcev.

– Pri moji veri, tovariši, takrat jaz naglo prestavim pobudo iz rok v noge pa jo urežem v neko ozko ulico, konča Branko.

Samo noge

Partizani so se oskrbovali z obutvijo in obleko, ki so jo jemali sovražniku. Med njimi pa so bili tudi majhni pionirji, za katere je bilo težko dobiti opremo po meri. Eden izmed njih se je na nekem četnem sestanku »pritoževal« nad Švabi, ker ne delajo čevljev manjših števil.

– Na meni je vse preveliko, je pravil, posebno pa čevlji. Če se, na primer, obrnem »na levo krog«, se mi noge lepo obrnejo, čevlji pa ostanejo, kakor so bili.

Nisem sam

Četniki so se nepričakovano prikazali nad Crnimi potoki. Bilo je zgodaj zjutraj in partizani so ravno vrteli tolstega ovna na raznju. Pečenka je bila pravzaprav že pripravljena. Lačni borci so pritiskali na Steva Opačiča, ki je vrtel raženj, naj sname bravino iznad ognja, ker je bila že pečena.

– Samo še dva, tri vrtljaje! jih je tolažil Steva. – Zdajle bo!

Steva še ni dobro odgovoril, ko so odjeknili rafali. Prava toča krogel se je usula okrog ognja. Borci so hitro poskakali iz zaklonov, potem pa so stekli

na položaj skoz gost bukov gozd. Zadnji se je odmaknil od ognja Steva, nesoč ovna na rami. Mahnil jo je kar naravnost in se ni ogibal čistnam, tako da je prišel na položaj prvi. Ko so prišli še ostali, so opazili, da izza zaklona molita dve glavi.

– Kdo je tam? so vprašali.

– Jaz sem, Steva.

– Kdo je še s tabo? so, čudeč se, vprašali borci.

– Dva sva, je skrivnostno odgovoril Steva.

Ko so se mu čisto približali, so ga ponovno vprašali:

– Zakaj ne poveš, kdo je še s tabo v zaklonu?

– Dva sva, oven in jaz! jim odvrne.

Žal mu je bilo polente

Partizani so na nekem izpostavljenem položaju v Dalmaciji bojevali hude boje z Italijani. Komandant brigade je iz svoje

Nemčijo, se pravi o bombardiranju nemške vojaške industrije po sistemu »preproge«. Ko je bilo poročil konec, so borci začeli komentirati dogodka. Vsakdo je kaj rekel, le puškomitraljezec, ki je bil drugače znan kot šaljivec, je vztrajno molčal. Njegov molk je bil tako nenavaden, da ga je komisar vprašal:

– Kaj pa ti, Mirko, ni- maš nič povedati? Nekam tihi si postal.

– Veš tovariš komandir, mislim na to, kako se bomo oskrbovali z municijo, ko nam uničijo tovarne v – Nemčiji!

Komandant Voja gre na Livno

Tovariš Voja Radić, ki je bil pravi hrust, je bil znan po svoji hitri hoji. Ko je vodil bataljon Kragujevcianov v bitko za Livno, je tako hitel na pohodu, da so borci za njim skoraj cepali od utrujenosti. Ko ni-

Najbolje je, če je človek zdrav

Med vstajo so neznani ljudje srečali nekega starega muslimana iz vasi Otoke na Uni pa so ga vprašali:

– Kaj misliš ti, hadži, ali so boljši partizani ali četniki?

Nezaupljivi hadži, ki ni vedel, kateri strani pripadajo ljudje, ki so ga spraševali, je skromno odgovoril:

– Pri moji veri, brat, najbolje je, da je človek zdrav.

Razlika

Med vojno se je neki borec potožil Mošu Pijadeju: – Tovariš Janko, kar ni prav, ni prav. Moje nove

sedemdni
7D

Duhovi v zapuščeni vili
Bik še zmeraj posiljuje
jagnje
Vsak stok bo potem zaman
Več šoferjev kot do-
jenčkov

opazovalnice zagledal, da se je proti neki njegovi desetini napotila mnogo močnejša italijanska kolona. Ker se je bal, da je ne bi obkolili, je poslal njemu komandirju ukaz, naj se umakne. Kurir je izročil ukaz, toda na komandantovo veliko presenečenje so kmalu začeli regljati mitraljezi ter pokati bombe in granate, potem pa so italijanski vojaki planili v beg, kakor so jih noge nesle, in vpili:

– Mamma mia, partigiani!

Komandant je takoj poklical komandirja desetine na raport, ker se ni umaknil.

– Tovariš komandant, ko je prišel ukaz, smo ravno kuhali polento. Mar naj bi jo bili zavrgli zaradi Italijanov?

– Nekega dne se je Vuk Vasojević, potem ko je opravil svoje posle, vrnil iz Nove Varoši v svojo vas Lopiže, vaščani pa so ga obkrožili, da bi jim povedal najnovejše vesti.

– Kdo je zdaj na oblasti v Novi Varoši? ga je vprašal nekdo.

– Saj se ve: dopoldne Vuk, popoldne Čuk.

Vuk Kalant – četniški komandant v Sandžaku, Mirko Čuković Čuk – član območnega komiteja KP za Sandžak)

– Četniki so se nepričakovano prikazali nad Crnimi potoki. Bilo je zgodaj zjutraj in partizani so ravno vrteli tolstega ovna na raznju. Pečenka je bila pravzaprav že pripravljena. Lačni borci so pritiskali na Steva Opačiča, ki je vrtel raženj, naj sname bravino iznad ognja, ker je bila že pečena.

– Samo še dva, tri vrtljaje! jih je tolažil Steva. – Zdajle bo!

Steva še ni dobro odgovoril, ko so odjeknili rafali. Prava toča krogel se je usula okrog ognja. Borci so hitro poskakali iz zaklonov, potem pa so stekli

na položaj skoz gost bukov gozd. Zadnji se je odmaknil od ognja Steva, nesoč ovna na rami. Mahnil jo je kar naravnost in se ni ogibal čistnam, tako da je prišel na položaj prvi. Ko so prišli še ostali, so opazili, da izza zaklona molita dve glavi.

– Kdo je tam? so vprašali.

– Jaz sem, Steva.

– Kdo je še s tabo? so, čudeč se, vprašali borci.

– Dva sva, je skrivnostno odgovoril Steva.

Ko so se mu čisto približali, so ga ponovno vprašali:

– Zakaj ne poveš, kdo je še s tabo v zaklonu?

– Dva sva, oven in jaz! jim odvrne.

Partizani so na nekem izpostavljenem položaju v Dalmaciji bojevali hude boje z Italijani. Komandant brigade je iz svoje

so mogli več vzdržati, mu je Jova Keza zavpil:

– Tovariš Voja, če nameravaš sam osvojiti Livno, pa pojdi. Če pa smo ti tudi mi potrebni, tedaj, brat, počakaj malo, da pri-

demo spet do sape.

– Takoj se sezuj! reče čiča Janko in se začne tudi sam sezuvati. Potem je dal borcu svoje opanke, ki so bile prav tako stare in vzel njegove.

– Tovariš Janko, v čem pa je zdaj razlika? se začudi borec.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

– V tem, da zdaj hodiš v mojih opankih, in ne v kurirjevih.

Čestitka za 29. november!

Domicilni odbor Goriškega vojnega področja čestita borcem in sodelavcem komand mest, področja in Novogradovcem za 29. november – praznik republike – z željo, da bi tudi v prihodnje tako uspešno sodelovali.

Reverz

Domobranski poročnik, šef skladišča orožja, sicer pa partizanski sodelavec, je napravil obsežen načrt, in nekaj preoblečenih partizanov je naložilo kamion z orožjem. Vse je šlo po načrtu. Ko je bil kamion naložen in je šofer že vžgal motor, je domobranski poročnik naredil resen obraz in se obrnil k enemu izmed preoblečenih partizanov:

– Počakajte malo, tovariši. Ni še vse urejeno. Morate mi še podpisati reverz.

Prevedel
BOŽIDAR PREMRL

Ob izidu slikanice »Pionirka sem! Pionir sem!«

Dobrodošla
med nami!

To ni običajna slikanica. In zapis ne bo knjižna ocena, kakršnih smo vajeni. Tudi brez pomenka z Branko Jurca, eno izmed avtoric knjižice »Pionirka sem! Pionir sem!«, bi se človek težko znašel. Pa smo z veseljem izkoristili ponujeno priložnost. Z nič manjšim veseljem in z nič manjšim navdušenjem, kot smo obračali strani tega toplega in vedrega, žlahtno preprostega, a vendar resno družbeno zavzetega besedila, ki mu je ilustratorica Marjanca Jemec-Božičeva zvesto sledila. Še več! Ustvarjalno ga je dopolnjevala in mu vtisnila svoj, nam vsem tako znani, dragi pečat.

Zakaj pravzaprav gre? Letos, ko praznujemo petintrideseto obletnico Zveze pionirjev Jugoslavije, bodo – na rojstni dan naše domovine in ob sprejemu v pionirsko organizacijo – vsi otroci prvega razreda prvič dobili posebno darilo: knjižico Branke Jurca in Marjanca Jemec-Božičeve. »Slikanica jim skuša njihovi starosti primerno približati pionirsko organizacijo in jim pomagati, da jo bodo sprejeli za svojo,« so povedali na Zvezi prijateljev mladine Slovenije, ki je knjižico izdala. »Kulturna skupnost Slovenije in Izobraževalna skupnost Slovenije sta kot sofinancerki z razumevanjem podprli njeno izdajo, občinske zveze prijateljev mladine pa so pridobile potrebna sredstva za nabavo slikanice.«

Naj povemo še, da je slikanico »Pionirka sem! Pionir sem!« natisnilo časopisno podjetje Delo v štirideset tisoč izvodih.

»Take knjižice ni v Jugoslaviji,« pravi Branka Jurca. In nadaljuje: »Dajali smo, dajali našim najmlajšim pionirsko izkaznico in pionirsko pravila. Samo!? Posebno slednja so bila, tako po zunanjem videzu kot po razumljivosti, neprimerna starostni stopnji, ki so ji bila namenjena. Zdaj je tu slikanica, za naše cicibane! Slikanica, ki jo bodo, vsaj tako sva želeli, z veseljem večkrat prijeli v roke, jo vzljubili, ki jim bo drag spomin na dan sprejema v pionirsko organizacijo. V tisto pionirsko organizacijo, ki je že med narodnoosvobodilnim bojem kot najmlajši rod bojujočih se narodov, po svojih najboljših močeh, prispevala k zmagi. In ki tudi današnjemu rodu ponuja pahljačo možnosti ustvarjanja, uveljavljanje, prisotnosti, dobrih dejanj.«

Pahljačo možnosti, ki je v slikanici, o kateri govorimo danes, pahljača najlepših barv.

To ni bilo lahko delo, si mislimo. »Če bom zmogla, sem jim rekla, tam na Zvezi prijateljev mladine Slovenije,« nadaljuje Branka Jurca. »Pa le en, največ dva ponatisa bi svetovala. Čez nekaj let bo treba slikanico, od tega jubilejnega leta naprej stalno prisotno v družbeni vzgoji mladega rodu, zaupati novima avtorjema. S seboj bosta prinesla nova bogastva. Saj tudi ta naš čas iz leta v leto prinaša dosti novega, pravzaprav vznemirljivega.«

In v dopolnilo besedam Branke Jurca:

Lepše popotnice za otrokov vstop v družbeno življenje kot je slikanica »Pionirka sem! Pionir sem!« bi si ne mogli želeli! To so misli, obrnjene v prihodnost in izvirajoče iz neusahljivega vira naših revolucionarnih tradicij. To so tradicije narodnoosvobodilnega boja v najlepšem pomenu besede! Niso okamenela preteklost, marveč svetel kamenček v mozaiku njenih idealov in vrednosti, ustvarjalno vtkanih v nove vrednote. Kaj to pomeni, ne bi bilo treba posebej poudarjati. Vsi dobro vemo, da je samo od tega, kako bomo vzgajali in izgrajevali najmlajši rod, odvisno kakšnega nosilca samoupravnega razvoja bomo imeli, kakšna bo naša prihodnost. In prav slikanica Branke Jurca in Marjanca Jemec-Božičeve »Pionirka sem! Pionir sem!«, ki jo je izdala Zveza prijateljev mladine Slovenije, je dokaz resnično odgovornega in toplega odnosa do mladega rodu.

»Slikanice sem vesela,« reče Branka Jurca ob slovesu. Vsi smo je veseli, tovarišica Branka! Kot bomo veseli knjižice iste avtorice, ki bo v kratkem izšla pri Mladinski knjigi. Ime ji je »Javka v starem čevlju«, ilustriral pa jo je Božo Kos. Iz vojnih dni je, iz Ljubljane v devetnajstodvainštiri desetem letu, ko je bila Branka Jurca kurirka Lidije Šentjurčeve.

MILENA ŠTRAJNAR

Martin Kos-Martinov

3

Spomini na
Rašiško četo

Opis Rašiške čete, življenja v njej, njenih akcij in nekaterih dogodkov, ki se nanašajo na tedanjo dejavnost čete.

Bilo je koncem julija ali prve dni avgusta 1941, ko smo se v skupini približno desetih partizanov v večernih urah približali Zgornim Gameljnam z nalogo, da likvidiramo Gartingerja. Ustavili smo se v bližini naše hiše. O našem namenu sem obvestil mojo ženo in Ivana Zajca ter ju zaprosil, da ugotovita, če je v vasi okupator. Sovražnika ni bilo. Predno je akcija stekla, smo pri nas doma še nekaj pojedli. Nato smo šli mimo Tumpel-nove hiše in predko strmega Marko-novega brega ter se na drugi strani spustili do tovarniške ograje, za katero je bila hiša nemškega pomagača in ovaduha Gartingerja.

Precej časa smo hišo opazovali, a nismo opazili, da bi bil izdajalec doma. Začeli smo razmišljati, če nismo izdani. Po vasi so lajali psi, čeprav po naših ugotovitvah v njej ni bilo tujcev. Vse bolj smo bili vznemirjeni, saj se nam je zdelo, da v hiši ni nikogar. Naenkrat pa sta se na oknu prikazali dve postavi. Slišali smo nemško govorico. Prepričani smo bili, da je za oknom lisjak Gartinger in njegova žena. Ustrelili smo v okno menda kar vsi. Slišati je bilo krik. Bili smo prepričani, da je akcija uspela. Žal ni. Zadelo smo njegovo ženo, toda nemški pomagač Gartinger se je zopet izmuznil in se zatekel k okupatorju.

Druga akcija pri kateri sem tudi sodeloval, je bil požig kozolca s pšenico, ki je pripadal župnišču v Šmartnem. Vedeli smo, da bo to pšenico dobil ali vzel okupator, ki je imel postojanko v župnišču. Vodstvo čete se je zato odločilo, da se mora kozolec s pšenico zažgati. Za izvršitev te akcije so določili mene z nekaj borci iz moje desetine in nekaterimi mlajšimi partizani.

Pred odhodom mi je komandir čete izročil dvanajst žvepljenih ploščic ter vžigalice. Z nočjo smo bili že v dolini. Ko smo prišli na določeno mesto, smo se malo odpočili in si ogledali kozolec ter okolico, saj je bila okupatorjeva postojanka oddaljena le dobrih 300 metrov. Vse je bilo mirno. Okrepljeno desetino sem razporedil v tri skupine in jim na kratko razložil nalogo. Vodjema dveh skupin sem izročil po štiri žveplene ploščice in vžigalice, eno skupino pa sem vodil sam. Na moj znak smo stekli h kozolcu, prižgali ploščice in jih podtaknili. Veličasten ogenj je uničil kozolec s pšenico do tal. Akcija je bila uspešno izvedena. Naslednji dan mi je vodstvo čete čestitalo in obvestilo, da me je partijska celica sprejela v komunistično partijo.

Zbor Kamniškega bataljona
na Rašici

Na Rašici je bil 17. avgusta 1941 zbor Kamniškega partizanskega bataljona, v katerega je spadala tudi naša četa. Ne morem opisati prijetnega razpoloženja ob srečanju s partizani iz drugih enot bataljona. Največ smo se pogovarjali o že opravljenih napadih na sovražnika, o varnosti in lokaciji

našega taborišča in o mnogo obetajoči ruski fronti ter kovali nova prijateljstva.

Rašica je bila za okupatorje zelo vabljiva točka, saj je bilo gozd zelo lahko obkoliti in le sedem kilometrov zračne linije proti jugu je bila Ljubljana z več deset tisoč oboroženimi italijanskimi vojaki, ki so osvetljevali Rašico z reflektorji. Toda takrat, ko je bil zbor Kamniškega partizanskega bataljona na Rašici, se nismo bali nikogar. Ponosno smo razkazovali naše urejeno taborišče, Mihovo »bojno linijo« in menili, da je moč in oborožitev bataljona takšna, da nas ne bi mogla premagati niti sovražnikova divizija. Zelo visoka je bila tudi naša morala in borbenost. Imeli smo veliko načrtov, naloge pa smo izpolnjevali z znanjem, ki smo ga pač imeli.

V času, ko je bil v našem taborišču zbran ves bataljon, smo imeli tudi številne obiske, saj so prihajali svojci borcev, prijatelji ter politični delavci-aktivisti osvobodilne fronte iz okoliških vasi. Poleg priboljškov, ki so nam jih prinesli, in veselja, je bilo danih tudi mnogo obljub, da bomo kmalu doma kot zmagovalci.

Čete Kamniškega bataljona so na zboru prisegle pred isto zastavo, kakor 31. julija 1941 borci Rašiške čete. Po zboru so čete spet odšle vsaka na svoje območje, naša četa pa je ostala na kraju, kjer je bila pred zborom.

Rušenje mostu v Spodnjih
Gameljnah

Življenje v naši četi je teklo naprej, kot pred zborom Kamniškega bataljona. Delo smo usmerili v propagando in v bojne akcije. Najprej smo se odločili za razstrelitev mostu čez Gameljščico v Spodnjih Gameljnah, čez katerega so Nemci vozili slovenske domoljube iz Stajerske skozi Črnuče v Šentvid v zapore v tako imenovanih »Škofovih zavodih«. V teh zavodih je bilo policijsko-gestapovsko taborišče, kjer so zapornike zasliševali, nato pa pošiljali v druge zapore in taborišča.

Akcijo smo pripravili 25. ali 26. avgusta 1941. Ko smo prišli do mostu, nas je komandir čete Stane Kosec razdelil. Sestavil je dve močni zasedi.

Prvo je poslal za hišo Edvarda Snoja, da je nadzorovala glavno cesto in poljsko pot proti okupatorjevi postojanki v Šmartnem, drugo pa je poslal na položaje vzhodno od Lamprehtove hiše, kjer se je razporedila ob obeh straneh ceste proti Črnučam. Naš minirer je s tovariši, ki so nosili lestve, odšel pod most, nekaj pa jih je zasedenem območju trosilo propagandne letake, na katerih je bilo tudi napisano, zakaj smo razstrelili most.

(se nadaljuje)

Domovini, z najlepšimi željami za njen rojstni dan!

Otroci svobode – TITU

Iz zbornika pionirskega glasila, ki ga izdaja literarno-novinarski krožek na Osnovni šoli bratov Polančičev v Mariboru

PIONIRJI BI TE RADI VIDELI IN SE
POGOVARJALI S TEBOJ.
KOPŠE SABINA, 4.A

SREČNI SMO, DA ŽIVIMO V MIRU.
TOMAŽ MILANEZ, 4.C

Iz Titovega otroštva

Kadar se popotnik napoti po reki Sotli navzgor, se nenadoma znajde na pragu velike ravnine. Tu pa se kakor velikani razprostirajo na eni strani sotelski griči in na drugi Slovenske gorice. Loči jih Sotla, ki je že od nekdaj povezovala slovensko prebivalstvo z ljudmi na hrvaški strani. In če se človek odpravi še malo naprej, bo prispel v majhno zagorsko vas Kumrovec. Vasica šteje le okoli štiristo prebivalcev. Kljub temu pa jo bomo našli na vsakem zemljevidu naše domovine in pozna jo sleherni Jugoslovčan, saj se je tam rodil predsednik republike Josip Broz Tito.

Tito! To je ime, ki je postalo simbol vseh naših pokolenj, odkar se piše zgodovina socialistične revolucije. Ime, ki ga pozna vsakdo.

Njegov dom je bila zadružna hiša številka 20 ob stari šoli v Kumrovcu. Hiša je dokaj prostorna in se dobro upira zobu časa. Titovi predniki so se v sedemnajstem stoletju preselili iz zaselka Staro brezje pod Cesargradom v Kumrovec in tam pognali globoke zagorske korenine, ki se s trdno voljo zaježajo v kumrovška tla že tri stoletja. Upirali so se hudim življenjskim razmeram in živeli pod težavnimi pogoji, revno in naporno, v znamenju žuljev in potu.

Tu se je 7. maja leta 1892 Franju in Mariji Broz, rojeni Javoršek, rodil sedmi otrok, sin Josip... Tito je med vojno večkrat uporabljal ponarejene dokumente, da je zabrisal za seboj sled. V eni takšnih lažnih listin je bil kot njegov rojstni datum zabeležen petindvajseti maj. Prav ta dan pa je Hitler sklenil ujeti našega vrhovnega komandanta in je organiziral desant na Drvar. Načrt se mu je, kot vemo, izjalovil, saj so ga partizanske čete pogumno odbile. Tito je sam želel, da bi bil ta dan označen kot njegov rojstni dan in od tedaj dalje ga praznujemo kot Titov rojstni dan, dan mladosti.

Naj se vrnem k Titovemu otroštvu! Podobno je bilo v življenju nešteti dečkov po zagorskih vaseh. Kot življenje vseh otrok revnih staršev, je bilo tudi njegovo življenje zelo težko. Predvsem je v družini vladala lakota. Zemlje, ki so jo Brozovi premogli, je bilo premalo, da bi preživljala številno družino. Mama, ki je skrbelo za dom, je komaj premagovala revščino. Bila je ponosna žena, ki ni nikdar tožila, kako hudo je skrbeti za toliko lačnih ust.

Nekaj let svojega otroštva je Tito preživel pri dedku Martinu v Podsredi v Sloveniji. Bil je njegov ljubljenelec in dedek ga je pri sebi obdržal štiri leta, pa se je mladi Josip v teh letih dobro naučil slovenščine.

Naj je bilo Titovo otroštvo še tako hudo, pa tudi ni bilo brez radosti, smeha in lepih trenutkov. Iz ohranjenih veselih zgodbic o Titu, je mogoče sklepati, da je bil živahen fantič, bistrega duha.

JASNA MARKUŠ, peti razred

IMAMO GA RADI. TUDI TITO
IMA RAD NAS OTROKE.
VESEL JE, ČE SE UČIMO.
OSANIČ KSENJA, 4.A

V četrtem razredu je Tito dobil novega učitelja. V šolo je prišel mladi Štefan Vimpušek. Ko sta se po vojni spet srečala, je bil učitelj Štefan presrečen. »Jaz sem bil vznemirjen spričo veličine trenutka, Tito pa ob spominih na davne otroške dni,« je rekel, ko se je spominjal tega srečanja.

Ko je bil Tito še majhen, mu je Vimpušek dostikrat rekel, da mora vztrajati. Pa je Tito vztrajal tudi tedaj, ko je spoznal, da si ni izbral najlažje življenjske poti...

S petnajstimi leti je napočil trenutek, ko se je mlad fant podal v svet s »trebuhom za kruhom«. Tovarišu Titu je pomenilo slovo od kumrovške šole in učitelja Vimpuška, tudi konec otroštva. In tako se je začela prava pot v življenju Josipa Broza – z zlatimi črkami zapisana v zgodovini ne le našega, marveč naroda vsega sveta. To je človek, ki uresničuje stoletna prizadevanja jugoslovanskega človeka, njegove želje in hotenja – je vzpodbuda vsem, ki mu slede in ki nosijo svobodo, mir in pravico globoko v srcu.

LUČKA RAVNIKAR, osmi razred

Titu in vsem borcem

Pomlad se vrnila je v našo deželo, sonce ogreva vlažno zemljo, pred več desetletji jo tudi je gredo, vso prepojeno s krvjo.

Pod streli umirali so partizani, telo vse prestreljeno – rana ob rani, a vendar vzdržali so, borci svobode, četudi v mrazu, brez hrane in vode.

Nedolžni otroci, žene in starci, omahnili pred puškami so kot talci, ali v zaporih od muk in trpljenja, ugašala so jim nedolžna življenja.

S hudimi boji in s Titom na čelu, priborili so borci svobodno deželo, da mlademu rodu bi lepše bilo. Vsem hvala za novo Jugoslavijo!

TITO JE PREDSEDNIK NAŠE
DOMOVINE. MED VOJNO JE
VODIL HRABRE PARTIZANE.
SKUPAJ SO PREMAGALI FAŠI-
STE. BIL JE TUDI RANJEN. MI
PIONIRJI GA IMAMO RADI.
ALENKA FOLTIN, 4.B

Bil bi vojak

Bil bi vojak, s puško na rami,
hraber vojak,
ki svoj narod brani.

Bil bi vojak, čuval bi domovino,
čuval svobodno Jugoslavijo,
v kateri svobodno in srečno živimo.

Bil bi vojak, prav tak,
kot bili so partizani,
hrabri, neustrašni,
tovarišu Titu vdani.

ROBI PIHLAR, šesti razred

Naš Tito v svetu

»... Mehika spoštuje borce, pogumne, modre in daljnovidne ljudi. Zategadelj uživa Tito v Mehiki spoštovanje in je pri Mehikancih zelo priljubljen. To je človek, ki združuje v sebi vse tiste čudovite odlike, kakršne so premogli voditelji za neodvisnost Mehike – jasnovidnost njenih utemeljiteljev Hidolga in Morelosa, pogum Zapate, modrost in odločnost Francisca Madera, Ventusidna Karanze. Mehika bo pričakala Tita s spoštovanjem, odprtega srca in odprtih rok.«

To so bile besede mehiškega predsednika Adolfa Lopeza Mateosa, ki jih je izrekel dopisniku Borbe leta 1963 ob uradnem obisku v Jugoslaviji! To pa niso osamljene besede, saj je bilo ničlikokrat kaj pomembnega in velikega izrečenega pri nas ali kjerkoli v širnem svetu, ko je tekla beseda o našem predsedniku Josipu Brozu-Titu.

Tito je vodil narode in narodnosti Jugoslavije v zmagovitem narodnoosvobodilnem boju. Leta 1948, v najhujšem obdobju informbirojevskega pritiska, se je uprl Stalinovim hegemonističnim težnjam ter se odločil za samostojno pot neodvisne Jugoslavije v socializem. Ugled Jugoslavije je porastel, hkrati pa je prenehal pritisk zahodnih sil. S tem se je začelo novo obdobje v zgodovini Jugoslavije, hkrati pa tudi v svetu, kajti tovariš Tito je postal glasnik miru, enakopravnosti in sožitja med narodi. Potoval je po Evropi, Aziji, Afriki in Ameriki ter vztrajno uveljavljal in širil idejo aktivnega miroljubnega sožitja in sodelovanja med državami. Bil je eden pobudnikov gibanja neuvršenih. »Nihče ne more bolj kot vi, gospod predsednik, razumeti nacionalnih razlik, ki ne izključujejo medsebojnega spoštovanja,« so bile besede, s katerimi so ga pozdravili v Braziliji.

In kaj je ob obisku tovariša Tita na Norveškem izjavil državnik in politik Einar Erhardsen: »Obiskal nas je zares velik državnik današnjega sveta, voditelj dežele, ki je dokazala pogum in odločnost v boju za načela svobode in neodvisnosti. Jugoslavija je dokazala, da je v velikih mednarodnih dogajanjih mogoče slišati glas majhne dežele.«

Kdo bi lahko zapisal vse besede dobrodošlic, namenjene našemu Titu! Njegovo ime se je razširilo na vse celine in v najbolj odmaknjene dele sveta – kot ime plemenitega in humanega človeka, velikega borca za svobodo vseh ljudi, največjega, najbolj iskrenega in najbolj prepričljivega pobudnika miroljubnega sožitja – ideje, ki je rešilna za vse človeštvo. Titova zasluga je, da je Jugoslavija postala simbol odpora silam in pritiskom od zunaj.

»Maršal Tito je človek, ki ga ne ljubi samo njegovo ljudstvo,« so bile besede, s katerimi ga je pozdravil predsednik Sudana Nimeiri.

Kljub visoki starosti je Josip Broz Tito, še vedno aktiven! Njegova veličina pa se kaže v dejanjih, za katera so bila potrebna nadčloveška prizadevanja in moč, pri čemer je vendarle ostal preprost, blizu preprostemu človeku. Nedvomno bo ostal zapisan v zgodovini ne le zato, ker je kot voditelj znal v vsakem trenutku poiskati izhod in rešitev, marveč tudi zato, ker je njegovo ime povezano z vsemi delovnimi ljudmi sveta, z vsemi narodi, ki hočejo živeti in ustvarjati v miru.

Naša trdna povezava s svetom je bila in ostaja – Tito.
SIMONA KUNEJ, osmi razred

Anvar el Sadat

Torek, 15. novembra 1977

V italijanskem zunanjem ministrstvu v Rimu so se končali uradni pogovori med zveznim sekretarjem za zunanje zadeve Milošem Minićem ter italijanskim zunanjim ministrom Arnaldom Forlanijem. Italija je svojo naklonjenost Jugoslaviji pokazala tudi v Strasbourgu, ko je evropski parlament na njeno pobudo razpravljal o sodelovanju evropske gospodarske skupnosti z našo državo.

Predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Kosta Nadj je v Beogradu sprejel delegacijo domoljubne fronte SR Vietnama.

Sreda, 16. novembra 1977

Izraelski premier Menahem Begin je preko ameriškega veleposlanika uradno povabil egiptovskega predsednika Sadata, naj obišče Izrael.

Predsednik ZIS Veselin Djuranović je v Beogradu sprejel delegacijo portugalskega parlamenta in se z njo pogovarjal o razvijanju medsebojnih odnosov.

Jugoslovanska delegacija, ki jo vodi Fadil Hoxha, je med obiskom v nekaterih afriških državah prispela v Kongo.

Četrtek, 17. novembra 1977

Papež Pavel VI. je v Vatikanu sprejel zveznega sekretarja za zunanje zadeve Miloša Minića.

Pariško prizivno sodišče je ugodilo zahtevi Zvezne republike Nemčije in ji izročilo odvetnika Baaderjeve skupine Klausa Croissanta.

Petek, 18. novembra 1977

Na kongresu nemške socialdemokratske stranke v Hamburgu so bivšega zahodnonemškega kanclerja Willyja Brandta znova izvolili za predsednika vladajoče stranke.

Portugalska parlamentarna delegacija je iz Beograda prispela v Slovenijo.

V vladni komisiji za sestavo zakona o popolnejši zaščiti Slovencev v Italiji sta tudi dva predstavnika slovenske manjšine.

Sobota, 19. novembra 1977

Egiptovski predsednik Anvar el Sadat je začel svoj spektakularni obisk v Izraelu. Ta korak egiptovskega predsednika je sprožil val protestov v arabskih državah ter vrsto ugibanj in mnenj v svetu.

V portugalskem mestu Portu so desničarji pripravili velike demonstracije proti vladni politiki, ki se jih je udeležilo nad 15.000 ljudi.

Somaliya je pretrgala vse stike s Sovjetsko zvezo in zahtevala, da vsi sovjetski državljani takoj zapustijo državo.

Ponedeljek, 21. novembra 1977

Kancler ZRN Helmut Schmidt je odpotoval na uradni obisk na Poljsko kot prvi zahodnonemški kancler v petih letih, odkar sta državi navezali diplomatske odnose.

Na parlamentarnih volitvah v Grčiji je znova zmagala Karamanlisova »nova demokracija«.

Fadil Hoxha

Willy Brandt

Konstantin Karamanlis

Pravica do samoupravljanja je zelo kompleksna pravica

Pravica do samoupravljanja je zelo kompleksna pravica. Ko delovni ljudje to pravico uresničujejo, morajo ne le vplivati na tokove družbenega življenja, marveč tudi neposredno odločati o konkretnih, svojih in družbenih, interesih, o svojih pravicah in dolžnostih, medsebojnih obveznostih in odgovornostih. Da pa bi bili v tem zares svobodni, a hkrati enakopravni in vzajemno odgovorni, tudi svojih samoupravnih pravic ne morejo uresničevati stihijno, ampak v sistemu demokratičnih medsebojnih odnosov, ki vsebujejo tudi medsebojne obveznosti zaradi zagotovitve te enakopravnosti in zaradi stabilnosti teh pravic. Z drugimi besedami: Za nas pravo ni samo sredstvo državne oblasti, ampak tudi sredstvo v rokah ljudi v samoupravnem vzpostavljanju in razvijanju njihovih demokratičnih in enakopravnih medsebojnih odnosov, že s tem pa tudi sredstva za samoupravno zaščito in urejanje teh procesov.

DELO – 18. novembra 1977

Odlikovanja

Med odlikovanimi Jugoslovani je bilo v času od 1971 do 1975 85,5% moških in samo 14,5% žensk. Mlajši ljudje so redkeje predlagani za odlikovanja. No, pa to niso edina nesorazmerja v tej politiki. Na primer, občina Lajkovac ima samo 3 odlikovane meščane, beograjski občini Stari grad in Savski venac pa več kot 3000. Prav tako je več odlikovanih v zunajgospodarskih kot pa v gospodarskih organizacijah. Neenakomernost pri podeljevanju odlikovanj je zabeležena tudi v posameznih republikah in pokrajinah. Tako je med odlikovanimi Bosna in Hercegovina zastopana s 13,2%, Črna gora z 3%, Hrvatska z 29,3%, Makedonija z 3,6%, Slovenija s 15,5%, Srbija z 35,4%, Vojvodina s 10,3% in Kosovo z 3,7%; ožje področje 21,5%.

NIN – 16. oktober 1977

Zasluzki

V prvih osmih mesecih tega leta so se osebnih dohodki dvignili za 3,5%. Po statističnih podatkih je to eno izmed največjih povojnih zvišanj zaslužka pri nas.

– Kadar gre beseda o osebnih dohodkih, moramo imeti pred očmi še nekaj. Delovni ljudje izdvajajo za posojila in samoprispevke deset, pa tudi več odstotkov od mesečne plače – je rekel Andrej Grahov, sekretar v svetu Zveze sindikatov Jugoslavije.

Prispevek na prispevek in ostane – kredit.

VJESNIK – 29. oktober 1977

Pomen negovanja revolucionarnih tradicij

Dušan Bogdanov, podpredsednik sveta Zveze sindikatov Jugoslavije:

– Tudi to je treba vedeti, da ima tradicija, kot bistveni del kulture, prvenstveno lastnost, da sprejme in prenese že ustvarjene vrednosti, da jih očuva. Tradicija pa ni samo to. Tradicija je mnogo več od tega – je neizogibljiv pogoj in element, brez katerega ljudje ne bi mogli ustvarjati novih vrednot in na ta način zagotavljati nadaljevanje družbenega in kulturnega razvoja. Torej: pozitivna tradicija in napredek, ki vodita k humanizmu in svobodi, se medsebojno prepletata. Pri tem, se razume, je treba vedeti, da tradicija lahko, kot je znano, postane tudi konzervativna sila, ki obremenjuje posameznike in družbo, zapirajoč jim obzorja.

BORBA – 14. novembra 1977

Dušan Bogdanov

Potrebno je usposobiti tudi ljudi okrog sebe

»Ne vidim razloga, da bi bil nekdo, pa naj bo to v še tako majhni občini, sekretar deset in še več let – z obrazložitvijo, da ni drugega človeka. Vprašanje je, zakaj ta sekretar ni uspel osposobiti pet ljudi okrog sebe, ki bi ga lahko takoj zamenjali,« je rekla Ema Derossi-Bjelajac, sekretarka izvršnega komiteja predsedstva CK ZKH.

VUS – 22. oktobra 1977

Tudi takšni so!

Katica Birovljev, upokojenka iz Zrenjanina, je lahko primer someščanom, ki razpolagajo s presežkom stanovanjskega prostora, a, na žalost, ni. Katica se je, ker živi sama, odločila, da se bo iz dvosobnega stanovanja preselila v enosobnega, da bi s tem osrečila več člansko družino. Medtem, razen Katicice, in ne glede na odlok skupščine občine o racionalnejšem koriščenju presežka stanovanjskega prostora, v Zrenjaninu le-tega nihče ni odstopil družbi.

VJESNIK

– 15. novembra 1977

berite tv 15